ეროვნული ბიბლიოთეკა

პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

ლიტერატურული საქართველო

8 აგვისტო, 1936 წ. — საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის ათდღიური ორგანო — ფასი 50 კაპ. — № 13

სტალინის მარშრუტით

წლითი წლობით, დღითი დღე უფრო და უფრო წარმტაცი ხდება ნი საბჭოთა [illegible] [illegible] სიმამაცით.

ჩვენს ქვეყანაში არნახულ ყვავილად ხარობს საბჭოთა პატრიოტიზმი—სიამაყის გრძნობა სოციალისტური სამშობლოსათვის, მისი დიდებისა და ძლიერებისათვის.

პარტიამ და დიდმა **სტალინმა** აღზარდეს ეს გრძნობა მილიონების გულში, გადააქციეს იგი უძლიერეს [illegible], რომელიც [illegible] გვარ დაბრკოლებას.

არ არის ამოცანა, რომლის ზიდვაც არ შეეძლოს საბჭოთა პატრიოტის მხრებს. საბჭოთა ხალხის [illegible] არ არსებს ამოცანა, ესოდენ საპატიო და სასახელო, როგორც სამშობლოს სამსახური, მისი ძლიერებისა და დიდების განმტკიცება.

სწორედ ეს გრძნობა ამოძრავებდა და ამოძრავებს ყოველთვის ჩვენს შევარდნებს, საბჭოთა მფრინავებს, როცა ისინი, ფოლადის ფრთებზე შემსხდარი, მიფრინავენ მაღლა, რომ ჰაერის სტიქიონს გასტაცონ კიდევ ერთი გამარჯვება თავიანთ სამშობლოსათვის.

სწორედ ამ გრძნობით იყვნენ [illegible] საბჭოთა კავშირის გმირები—**ჩკალოვი, ბაიდუკოვი და ბელიაკოვი,** როცა ისინი გადაფრინდნენ არქტიკის ყინულოვანი გზით შორეულ აღმოსავლეთისაკენ, როცა მათ გადალახეს მთის [illegible] ქედები, ყინვარები, ჯანღი და რება, როცა მათ გაჰკაფეს ჩრდილოეთის დიდი საჰაერო გზა.

ჩვენმა გმირებმა იცოდნენ, რას მოელოდა მათგან სამშობლო, იცოდნენ, რომ მათ გადაფრენას თვალყურს ადევნებს დიდი სტალინი და მთელი ქვეყანა. სწორედ ამიტომ მიაქროლებდნენ ისინი ასე დაჯერებით და გულმტკიცედ თავიანთ საჰაერო გემს, სწორედ ამიტომ იბრძოდნენ ისინი ასეთი გულმოდგინებით და ბოლშევიკური შეუპოვრობით გამარჯვების მოპოვებისათვის. არქტიკაზე მათი გამარჯვება საბჭოთა ხალხის გამარჯვებაა, სიმამაცესთან, [illegible] სიმტკიცესთან და გამძლეობასთან შეერთებული საბჭოთა ტექნიკის გამარჯვებაა.

ჩკალოვმა, ბაიდუკოვმა და ბელიაკოვმა თავიანთ გმირულ გადაფრენას სტალინის მარშრუტი უწოდეს.

და არც შემცდარან. სტალინის მარშრუტით მიემართება უსაზღვრო საჰაერო სივრცეებისკენ, მიიწევს მაღლა [illegible] და გაბედული ნაბიჯებით მთელი ჩვენი საბჭოთა ავიაცია.

უფრო და უფრო მაღლა იწევენ ქროლვას ჩვენი შევარდნები. ახალგაზრდა საბჭოთა მფრინავმა კოკინაკიმ, რომელმაც სულ ცოტა ხნის წინად მაღალი ფრენის საერთაშორისო რეკორდი დაამყარა, ამ დღეებში [illegible]. ამ რეკორდს აფრინდა რა 13.110 მეტრის სიმაღლეზე. ამხ. კოკინაკი აცხადებს, რომ ეს რეკორდი საზღვრად არ მიაჩნია.

და ცამდე მართალია იგი. საბჭოთა ქვეყანაში, რომელიც სტალინის მარშრუტით მიემართება წინ, არ არსებობს და არც შეიძლება არსებობდეს საზღვარი საბჭოთა ხალხის ზრდისათვის, მისი დიდებისა და ძლიერების აყვავებისათვის.

საბჭოთა ქვეყანაში არ არსებობს და არც შეიძლება არსებობდეს საზღვარი დიადი კავშირის ხალხთა ზრდისა და აყვავებისათვის.

ამით აიხსნება, რომ შევარდნები, რომელთაც ჰაერის სტიქიონზე გამარჯვება მოიპოვეს, ჰყავს ყოველ ხალხს, ყოველ ნაციონალურ რესპუბლიკას. საბჭოთა საქართველოც ხომ სიამაყით იხსენიებს თავის სახელოვან მფრინავებს.

ჩვენს ქვეყანას, რომელიც სტალინის მარშრუტით მიიწევს წინ, არ შეიძლება არ ჰყავდეს თავისი გმირები, სოციალისტური სამშობლოს რსეული და მამაცი ვაჟები და ქალები. ეს არის ისტორიის გარდაუვალი კანონი, აყვავებული ცხოვრების კანონი.

ჩვენს ქვეყანაში გმირთა წარმოშობის ამაღელვებელ მხატვრულ სახეებში მოცემა, ჩვენი ამაყი მფრინავების გმირობისა და სიმამაცის მაგალითზე მილიონების აღზრდა,—ასეთია საბჭოთა მწერლობის პირდაპირი საპატიო მოვალეობა.

დეე, გაისმას ჩვენს სიმღერებში, ჩვენს ლექსებსა და პოემებში გმირთა სახელები, დეე, ჩვენს ოცნებაში, ჩვენს წიგნებში ღვივოდეს გმირობის ცეცხლი მილიონებისა, რომელნიც სტალინის მარშრუტით მიდიან სულ წინ, სულ მაღლა, დეე, ჰყვავოდეს წარმტაცად სახელი დიდი მესაჭისა, დიდი ბელადისა, რომელსაც დაუღალავად მიჰყავართ გამარჯვებიდან გამარჯვებამდე.

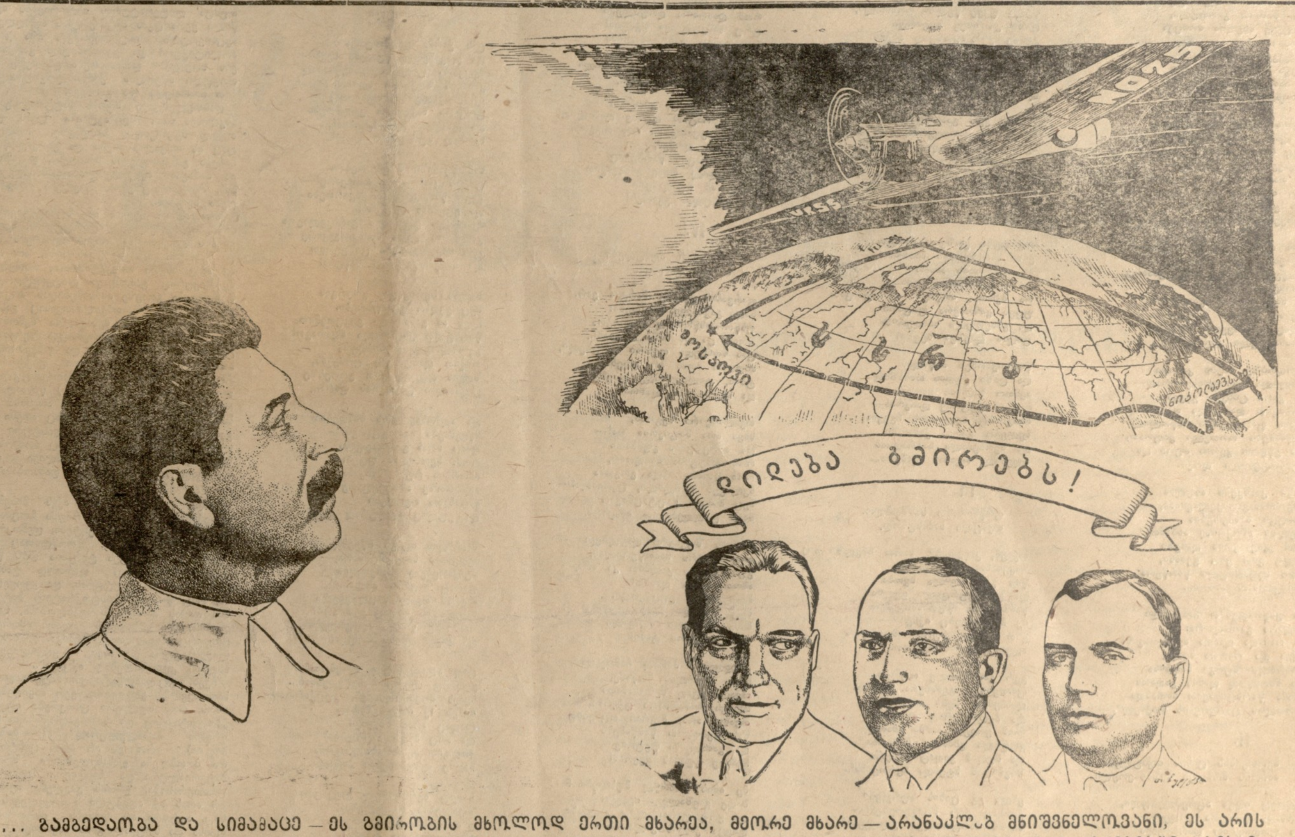
დიდება გმირებს!

„... გამბედაობა და სიმამაცე — ეს გმირობის მხოლოდ ერთი მხარეა, მეორე მხარე — არანაკლებ მნიშვნელოვანი, ეს არის ცოდნა. გამბედაობა, ამბობენ, ქალაქებს იპყრობსო, მაგრამ ეს მხოლოდ მაშინ, როდესაც გამბედაობა, სიმამაცე, რისკისათვის მზადყოფნა საუცხოო ცოდნას უერთდება. თვითფრინავ „ანტ — 25“-ის ეკიპაჟი ამხ. ჩკალოვი, ბაიდუკოვი და ბელიაკოვი დიდ გამბედაობასა და სიმამაცეს მშვენივრად უერთებენ ცოდნას და ტექნიკის უმაღლესი მიღწევების გამოყენების უნარს“.

ი. სტალინი.

სამი სიმღერა სტალინზე

პავლე იაშვილი

⁂

აღარ გვადგია წყვდიადი,
აღარც მიწაა მკვნესავი,
და ელავს დროშა დიადი
ცაში გაკრული მზესავით.

ეს შენი გული ანათებს,
ხალხისთვის გამოტანილი,
მზე მიწას არ უღალატებს
ლენინის ანდერძს-სტალინი.

შენი ვართ... შენის ძახილით
გარკინებული კრებული,
ომში ფოლადის მახვილი.
გულით კი ამღერებული:

მესაიდუმლე ერების,
იმედო ჩვენი ყანისა,
სამშობლო მიწას მოჰფინე
სინათლე ამირანისა!

ფოლადის კაცად აქციე
შენი დიდების მნახველი,
ქვეყანამ დილის განთიადს,
დაარქვა შენი სახელი.

მესაიდუმლე ერების,
იმედო ჩვენი ყანისა,
სამშობლო მიწას მოჰფინე
სინათლე ამირანისა!

სტალინი არის სიმღერა.
ომში რომ მიაქვთ რაინდებს,
სიბნელეს კარი უმტვრიეს,
და მტერიც აღარ დაინდევს.

მესაიდუმლევ ერების,
იმედო ჩვენი ყანისა,
სამშობლოს მიწას მოჰფინე
სინათლე ამირანისა.

გიორგი ლეონიძე

⁂

მზესთან აწეულ არწივს სამყარო
ალმას თვალში აქვს შეყენებული,—
ისე შენ ჰხედავ, რომ სულ გვახარო
და ყოველ დილას შეგვეხო გულით

შენი სახელი, —ქვეყანამ იცის,—
არც ერთ საზღვარს არ შეუზღუდია;
სინათლე ცისა, სიმართლე მიწის
და გულთა სიღრმე—მისი ბუდეა!

უკვე აღელდა მწვანე ტალღებით
ყოველი თესლი, შენგან გაზრდილი;
აშენე ბუდე, ჩასხი ხალხები
თავის ბუდიდან ჩამოვარდნილი;

დაჰხურე ქუდი, შეარტყი ხმალი,
ამოუფარე გულში ფოლადი;
შენ გაგვიმაგრე ძვალ ხერხემალი,
სტალინის გზებით ცაში ვქროლავდით

გმირთ შემოქმედო, შენგან მზათ არი
მუდამ დღე გმირთა ათასეული;
ვაჟკაცისაგან რა ძვირათ არი,
შენი ღიმილი დაფასებული!

კოცნა გაისმის ტანჯულ ძმებისა
როგორ გახშირდა ჩვენი სალამი?
სხვა რაღა დაგრჩა მიუსავალი,
როცა შენს ნებას არ აქვს სამანი?

მზევ ცხრაფრთიანო, ცხრაკარიანო—
შენ არასოდეს დაიღრუბლები...
გაზრდილნი შენი თავისუფლებით
ჩვენ არასოდეს დავიღუპებით,
გინდაც გეენის გზა გავიაროთ!

სიმონ ჩიქოვანი

⁂

მყინვარს შვენის სხივთა ბადე
და მწვერვალი მეხს არ მონებს,
მაგრამ მისი სიდიადე
შენ სახეს ვერ მოგვაგონებს.

თერგი მორბის, კლდეებს კაფავს,
ტალღა სცემს და ხარჯავს ღონეს.
მაგრამ თერგის ვეფხვის სწრაფვა
შენ ძალას ვერ მოგვაგონებს!

მთას ჩრდილი სწამს, კაცს—
სიმღერა,
და ბუნებას დოვლათს ვტაცებთ.
ხალხს გმირად ჰქმნის შენი მზერა
და ყოველდღე გვავაჟკაცებს.

მიწას მიეც სიბრძნის თესლი.
სამშობლოს რომ ალამაზებს.
უბრძნესი და უთბილესი
ჩვენ ცხოვრება გვითავაზე.

მყინვარს შვენის სხივთა ბადე,
შევარდენი მეხთან ომობს,—
მაგრამ შენი სიდიადე
ვინ ახსნას და გიგალობოს.

შენ გამოგყვა მჭრელი თვალი,
როგორც ელვა შუქის მსროლი.
შენ გამოგყვა აზრის ხმალი
თქმის ფოლადით ანათრთოლი.

შენ გამოგყვა ლტოლვა სრული
არაგვის და რიონისა,
შენ გამოგყვა ქვეყნის გული,
ძვლები კავკასიონისა.

დგანან მთები დახლართული,
ერთად სპობენ ღრუბლის უღელს.
შენც ამგვარად ძმობა ხალხთა
შეკარი და შეადუღე.

შენ ვაჟკაცთა, ვაჟკაცი ხარ,
გვიგულადებ გულს და ღონეს,
გრიგალივით მამაცი ხარ,
მთის არწივს რომ მოგვაგონებ.

მზე გვათბობს და სითბო მზისა
მიწას ესვრის სხივთა კონებს,—
ეს ძალაა სიცოცხლისა
შენს ძალას რომ მოგვაგონებს.

მყინვარს შვენის სხივთა ბადე,
შევარდენიც მეხთან ომობს,
მაგრამ შენი სიდიადე
ვინ ახსნას და გიგალობოს!

ხალხის მტრებს დანაშაულზე წაასწრეს!

დღეს ჩვენ ვაქვეყნებთ სსრ კავშირის პროკურატურის ცნობას, რომ სსრ კავშირის უზენაესი სასამართლოს სამხედრო კოლეგიას განსახილველად გადაეცა საქმეები ზინოვიევისა, კამენევისა, ევდოკიმოვისა, ი. ნ. სმირნოვისა, ბაკაევისა, მრაჩკოვსკისა, ტერ-ვაგანიანისა, გოლცმანისა, რეინგოლდისა, პიკელის და სხვებისა, რომლებსაც ბრალად ედებათ, რომ მათ მთელი რიგი ტერორისტული აქტები მოაწყეს საკ. კ. პ. (ბ) და საბჭოთა სახელმწიფოს ხელმძღვანელთა წინააღმდეგ.

კვლევა-ძიებით გამოირკვა, რომ 1932 წელს საზღვარგარეთ მყოფი ლ. ტროცკისა და ზინოვიევის მითითებებით მოეწყო ტროცკისტულ-ზინოვიევური ბლოკი. მისი ერთადერთი საფუძველი ინდივიდუალური ტერორი გახდა. ამ ბლოკში შევიდნენ ტროცკისა და ზინოვიევის ჩამსხვრეებად ქცეული ყოფილი ოპოზიციის ხელმძღვანელები, მათ შორის ზინოვიევი, კამენევი, ევდოკიმოვი, ბაკაევი, ი. ნ. სმირნოვი, მრაჩკოვსკი, ტერ-ვაგანიანი და სხვ. ამ ბლოკის გაერთიანებული ცენტრის ხელმძღვანელობით მომზადებულ იქნა მთელი რიგი ტერორისტული აქტები. ტროცკის და ზინოვიევის უშუალო მითითებებით მომზადდა და 1934 წლის 1 დეკემბერს განხორციელდა სერგეი მირონის-ძე კიროვის ავაზაკური მკვლელობა.

ტროცკისტულ-ზინოვიევური ტერორისტული ჯგუფები, რომლებიც საბჭოთა კავშირში ტროცკის პირდაპირი მითითებებით მოქმედებდნენ, 1936 წელს აღმოაჩინა სსრ კავშირის შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატმა.

კვლევა-ძიებამ გამოარკვია კომუნისტური პარტიის და საბჭოთა ქვეყნის ხელმძღვანელთა სიცოცხლის წინააღმდეგ მოწყობილი საშინელი შეთქმულების მთელი სურათი. სასამართლოს ღია სხდომაზე, მთელი მსოფლიოს წინაშე, ბოროტმოქმედნი პასუხს აგებენ თავიანთი საზიზღარი საქმეებისათვის და დამსახურებულ სასჯელს მიიღებენ.

ღრმა, მძვინვარე აღშფოთებით შეიტყობს მთელი საბჭოთა ქვეყანა, მთელი საერთაშორისო პროლეტარიატი, თუ რა ახალი დანაშაული ჩაიდინეს საზიზღარმა ნაძირალებმა, რომელთა სახელიც დიდი ხანია ზიზღს ჰგვრის ყველა პატიოსან მშრომელს.

რიცხობრივად ისინი არარაობას წარმოადგენენ. ესენი არიან საზიზღარი ერთი მუჭა გაკოტრებული, სიცრუეში ჩაფლული, სულ ფსკერზე დაცემული ადამიანები, რომლებსაც არავითარი დასაყრდენი არა აქვთ ჩვენს ქვეყანაში და რომლებიც არავისი წარმომადგენლები არ არიან, გარდა თავიანთი თავისა. ეს სიბინძურეა ამ სიტყვის ნამდვილი მნიშვნელობით.

მაგრამ ისინი საშიში არიან, როგორც ქვეწარმავალნი, რომლებიც კუთხიდან თავდასხმის, უსაზიზღრესი თვალთმაქცობის, საძაგელი შენიღბვის უაღრესად საზიზღარ საშუალებათა გამოყენებაში არავითარ ზღვარს არ დაგიდევენ. ტერორის საშუალებით შეიარაღებულმა ამ პოლიტიკურმა არარაობამ შესძლო მოეკლა ჩვენი ქვეყნის ერთერთი საუკეთესო ადამიანი, მგზნებარე ბოლშევიკი, მომხიბვლელი ადამიანი, ყველასათვის საყვარელი სერგეი მირონის-ძე კიროვი.

არამზადული შეთქმულების ძაფები მკვლელიდან გაჭიმული იყო ზინოვიევისაკენ, კამენევისაკენ, ბაკაევისა და სხვებისაკენ ამავე საზიზღარი ბანდიდან. მთელი რიგი წლების განმავლობაში ისინი იყვნენ პარტიის მთლიანობასა და მის ხელმძღვანელობაზე ყოველგვარ ფარული თავდასხმის წყარო. ისინი გამუდმებით შხამს ანთხევდნენ ბელადების წინააღმდეგ, ასაზრდოებდნენ და აღვივებდნენ მათდამი ცოფმორეულ ბოროტებას მთელ ტროცკისტულ-ზინოვიევურ ნაძირალთა შორის. თავიანთ წრეში ისინი ნერგავდნენ პროვოკატორული თამაშის, საზიზღარი თვალთმაქცობის, შენიღბვის მეთოდებსა და ხერხებს პარტიის მოსატყუებლად.

ისინი აღმოჩნდნენ თეთრგვარდიელ ბანდიტებთან, ფაშისტ ჯაშუშებთან და დივერსანტებთან ერთ საზიზღარ კომპანიაში. მათ დიდი ხანია დაჰკარგეს სოციალისტური სამოსელი. ჰკარგავდნენ ადამიანის მსგავსებასაც. დარჩა ფაშისტური ქოფაკების გაუმაძღარი, გააფთრებული გაბოროტება.

ასეთი სახით წარსდგნენ ისინი მშრომელთა წინაშე იმ დღეებში. მაგრამ მაშინ ჯერ კიდევ ყველა ფაქტი როდი იყო გამომჟღავნებული. საგამომძიებლო ორგანოების ხელში ჯერ კიდევ როდი იყო მთელი მასალა. დაჭერილი ბოროტმოქმედნი განაგრძობდნენ ბოროტმოქმედების კვალის დაფარვას. ისინი ხალისით თხუპნიდნენ ტალახში თავიანთ თავს და თავიანთ მონაწილეებს, კისრულობდნენ „მორალურ“, „პოლიტიკურ“ პასუხისმგებლობას დანაშაულისათვის. მაგრამ ეს იყო იგივე შენიღბვა, რომლის მიზანს წარმოადგენდა დაემალათ ჯერ კიდევ აღმოუჩენელი ორგანიზაციები და ჯერ კიდევ გამოუმჟღავნებელი ბოროტმოქმედნი.

და იუდუშკას საზიზღარი ცრემლებიც, ყალბი სიტყვებიც „პოლიტიკური“ პასუხისმგებლობის შესახებ, მიზნად ისახავდნენ დაემალათ ჯერ კიდევ თავისუფლად დარჩენილი არამზადები, რომლებიც განაგრძობდნენ მოქმედებას, დაემალათ ტროცკისტულ-ზინოვიევური ბლოკის გაერთიანებული ცენტრი, დაემალათ კავშირი ფაშისტ-ჯაშუშებთანა და დივერსანტებთან, დაემალათ ყოველივე ამაში ხელმძღვანელი როლი ტროცკისა, პოლიტიკურ მკვლელობათა ორგანიზატორისა.

შენიღბვისა და ტერორისტული ორგანიზაციების დამალვის ასეთსავე ამოცანას ისახავდნენ ზინოვიევისა და კამენევის მონანიებითი გამოსვლები პარტიის XVII ყრილობაზე. ისინი საჯაროდ ტალახში ავლებდნენ თავიანთ წინანდელ შეხედულებებს, დასცინოდნენ თავიანთ საკუთარ პლატფორმებს იმისათვის, რომ უზრუნველეყოთ ამხანაგ სტალინზე და პარტიისა და ჩვენი ქვეყნის სხვა ხელმძღვანელებზე ტერორისტული თავდასხმების მოწყობის შესაძლებლობა.

წინათ ისინი თავიანთ იმედებს ამყარებდნენ სოციალისტური მშენებლობის ჩაშლაზე, რაც, მათი აზრით, აუცილებელი იყო, იმ მშენებლობისა, რომელიც მათ არასოდეს არ სწამდათ და რომელსაც მუდამ ძირს უთხრიდნენ. ისინი ოცნებობდნენ ამ ჩაშლაზე. მათ ახარებდათ ის სიძნელეები, რომელთა წინააღმდეგ მთელი ჩვენი ქვეყანა გმირულად იბრძოდა. ისინი თავიანთ დასახმარებლად მოუწოდებდნენ შიმშილს, საერთაშორისო გართულებებს, ომს, სიკვდილს, რათა ხალხის დამარცხების გზით მიეღწიათ თავიანთი პირადი ძალაუფლებისათვის. ისინი იყვნენ პორაჟენცები, გამცემლები და მოღალატეები ჩვენი სამშობლოსი. სწორედ ეს იყო მათი „პლატფორმა“.

მაგრამ ყველა მათი საზიზღარი ვარაუდი, დამყარებული დამარცხებასა და მარცხზე — გადააყირავა სოციალიზმის ძლევამოსილმა მსვლელობამ, მშრომელთა კეთილდღეობისა და შეძლებულობის განუხრელმა ზრდამ, მუშათა კლასის და გლეხობის ძალაუფლების განმტკიცებამ, საბჭოთა ქვეყნის ხალხების უფრო და უფრო მჭიდროდ დარაზმვამ კომუნისტური პარტიის გარშემო, მისი ნაცადი ხელმძღვანელობის გარშემო, ხალხთა ბელადის—ამხანაგ სტალინის გარშემო.

უპრინციპო პოლიტიკურ ავანტურისტთა „პლატფორმა“ დაამსხვრია ცხოვრებამ — ისინი იძულებული გახდნენ უკუეგდოთ იგი. მით უფრო ძლიერი იყო მათი გაბოროტება, მათი სიძულვილი პარტიისა და მთავრობის ხელმძღვანელებისადმი.

ინდივიდუალური ტერორი — საზიზღარი იარაღი გაცოფებული ბურჟუაზიისა, რომელიც შინაგან უძლურების გამო სასოწარკვეთილებას მიეცა, — გახდა ერთადერთი გზა მათი ბინძური ბრძოლისათვის ხელისუფლების დასაპყრობად. ინდივიდუალური ტერორი — ამაზე გაერთიანდნენ ტროცკისტები და ზინოვიეველები.

ახლა ისინი ბოლომდე არიან მხილებული, გამოაშკარავდა ზინოვიეველთა კავშირი ტროცკის საზღვარგარეთულ კონტრრევოლუციურ ორგანიზაციასთან, სისტემატური კავშირი გერმანიის ფაშისტურ ოხრანკასთან (გესტაპოსთან). შენიღბვა ამაოა, ლაპარაკია არა „მორალურ“, არა „პოლიტიკურ“ პასუხისმგებლობაზე, არამედ იმაზე, რომ ტროცკიმ, ზინოვიევმა, კამენევმა, ბაკაევმა პირდაპირ მოაწყეს კიროვის საზიზღარი მკვლელობა და ამზადებდნენ ტერორისტულ თავდასხმებს ამხანაგ სტალინსა და პარტიის სხვა ხელმძღვანელებზე. ლაპარაკია ფაშიზმთან არა მარტო იდეურ და პოლიტიკურ კავშირზე, არამედ იმაზე, რომ ტროცკისტები და ზინოვიეველები პირდაპირ და ორგანიზებულად მუშაობენ ფაშისტურ პოლიციასთან, ფაშისტ დივერსანტებთან და ჯაშუშებთან ერთად.

ბანდიტური არალეგალობის აშმორებული სუნი ასდის ტროცკ-ზინოვიევ-კამენევის საქმეს. ქვეწარმავალი მიცოცავს იმისკენ, რაც ჩვენთვის ყველაზე უფრო ძვირფასია. მთელი თავისი საზიზღრობით აშკარავდება ჩვენი ქვეყნის კაპიტალისტური გარემოცვა. ომის პროვოკატორები გზავნიან ჩვენსკენ ჯაშუშებსა და დივერსანტებს. მუშათა კლასის გამცემლები, სამშობლოს მოღალატეები — ტროცკისტ-ზინოვიეველები განსაკუთრებით გამოსადეგი არიან ამ მიზნისათვის: მათი მგლური გაბოროტება უკარნახებს მათ მიმართონ მოტყუებისა და შენიღბვის ყველაზე საზიზღარ, მუხანათურ მეთოდებს.

ჩვენი ქვეყანა შეიარაღებულია იმისათვის, რომ გამოაშკარავოს და ებრძოლოს კონტრრევოლუციურ ნაძირალებს, რომლებსაც დაუკარგავთ ადამიანის სახე. როგორც ერთი კაცი, ისე შეიძვრიან მილიონიანი მასები, როცა შეიტყობენ სტალინისა და მისი თანამებრძოლების მიმართ ტერორისტული აქტების ზრახვებს. ისინი ფოლადის რკალად გარს ერტყმიან საბჭოთა ქვეყნისათვის ძვირფას, მსოფლიოში საუკეთესო ადამიანებს.

მილიონობით თვალი მხურვალე სიყვარულით მიპყრობილია ამხანაგ სტალინისაკენ. უღრმესი მღელვარებით წარმოსთქვამენ მის სახელს მშრომელები დედამიწის ყველა კუთხეში. იგი ყველა ჩაგრულის იმედია. იგი მამაა ყველა იმათი, ვინც კაცობრიობის ბედნიერებისათვის იბრძვის.

არ არის შებრალება, არ არის ლმობიერება ხალხის მტრებისათვის, რომლებიც ცდილობენ წაართვან ხალხს მისი ბელადები.

სიტყვა ეკუთვნის კანონს, რომელმაც იცის მხოლოდ ერთი ზომა იმ ბოროტმოქმედებებისათვის, რომლებიც ტროცკისტულ-ზინოვიევურმა ბანდამ ჩაიდინა.

„პრავდის“ მოწინავე 15 აგვისტო.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ხერთვისის განთიადები

კარლო კალაძე

ღამით ერთხელ ხერთვისის ციხესთან
ხიზაბავრელ მოხუცს შევხვდით,—
და ფრენოსანთა შესახებ გვესაუბრა.

I.

უცებ: ხერთვისის კარებთან
ორად გაიყო ხეობა,—
გადმოსხტა არტაანისა
და ჯავახეთის მტკვარი!
ვხედე და მეც მაოცებდა
ტალღების ძალმომრეობა,
სიმაღლე კოშკის ტანისა,
მებრძოლთა შუა იდგარი.

ციხის ძირს ისხდენ უცხონი
უქმი ბაასით გართული,
ცა უკვე ბნელმა მოიცვა
ღამის ოდილებად შლილმა!
ჩამოვქვეითდით, ავედით,
გაიგეს ჩვენი ქართული
და გამოგვართვა სადავე
ალი-აბდულის შვილმა.

ომების შემდეგ მოსული
ეს ხერთვისის ველეობები,
ბრგე მეომრებიც იმ დროის
გაქვავებულან ითებად!—
და თავიაგზავრი მგზებარე
ჯერ მხოლოდ ჩემი ლექსების —
ჩემი ერთგული გიორგიც
თურქებს ღიმილით ხვდება.

გარს მძიმე სუნთქვით დადიან
ცხენები გზებზე ხარბები,
გაალულ ქვებში მთვლემარედ
ამოიღდა ალიმ!—
და ხაცობივით გვიცქერის
თავისი ჭროლა წარბიდით,—
ვილაც ქართველი მოხუცი
ხიზაბავრელი ალბად.

ფერდობზე რუხი კარავი
გაშლილა ფრთებისებურად—
და ქარი ცისკენ ეწევა
ორბივით დაბმულს თოკით!
მუხის ფოთლებში ჩაწოლილ
კალმახებს ორთქლი ებურათ,
წინ ეწყოთ ქერის პური და
ტუჩმოტეხილი დოქი.

ცაში კოშკები ასულან
მთვარიან-ვარსკვლავიანი,—
მოხუცი მოჩვენებია
ბნელში ამოჭრილ ანბანთ!
რომ ჯავახეთის ღამეში
ეხლა, ვით ეხლა გვიანი,
მათი ლურსმული წარწერა
ამოიკითხოს აბბათ...

და ყავარჯენით ჩამქრალი
ლადარი გაახალა-რა:
— რაი-ლა დარჩა ძველთაგან!
ოქვა და ხმართა ხელი,
მოხრილი ზურგი მთებისა
და მხოლოდ ღამის ქალარა
ღრმა წარსულივით მოჩანდა
ქართლის ცხოვრების მთქმელი.

II.

ხერთვისის ციხის თქმულება.
ამბობს მოხუცი ხიზაბავრელი.

კლდეც იდგა აცრემლებული,
ესმოდა წყალთა გოდება,—
და ურდოებით დარბეულს
სურდა სამშობლოს დაცვა!
მისი პიტალო კალთები
ჩამოიშალნენ ლოდებათ
და უკანასკნელ შრიალით
ხევში მუხნარი დაწვა!

მაშინ მოვიდა ამქარით
ხუროთმოძღვარი ხნიერი,—
და ქვათა ალმშენებელი
ქართულ ჩუქურთმებს თლიდა!
მეორე კოშკის მშენებლად
შეგირდი ჰყავდა მთიელი,
ქვა დალოცა და მიანდო
თუმცა ყმაწვილად თვლიდა.

თვალ და ხელ შუა ბურჯები
უცეცებიათ სიმღერით,
ღრმა საძირკველთა სიმტკიცეს
და ოსტატობას ცდილობს—
სამი ზამთარი ამუშავდათ
ცად ერთმანეთის სიმდევით—
ბოლოს მაინც მოსულა
და დანიშნული დილა.

ძირს ჩამოსულა ოსტატი
წელს უკვე წელში მოხრილი,
ცაში კი ისევ შეგირდი
ქვაზე ქვას კოშკად აგებს!
ძირს მხიარული სუფრაა
და ქვევრები მოხდილი,
შემოკობა საათაბაგო
და აშენებელთ აქებს!..

მაგრამ ვერ გაახალისოს
ბებერი ველარაფერმა,—
ჰგონია: სახელ-დიდებას
შეგირდის ხელი წაშლის!..
და ბაწრის კიბე გადაქრა,
გულჯავრიანმა ბებერმა,
რომ ფილაჯოთ ვაჟკაცი
გარჩენილიყო ცაში..

სივრცეში კოშკიც მარტოა,
ვით ასროლილი ისარი!
ის ახალოხის ამარა
და ხელეჩოთი ხელში...
რა ჰქნას.. არწივის ფრთებივით
უცებ გამოსჭრა ფიცარი
და გაბედული სიმღერით
ციდან დაეშვა ხევში!

წამოიყარნენ მიწიდან
და ცაში ქუდის თამაშით
აენთო ხალხის ყიჟინა,
მაგრამ უეცრივ დაჰქრა!—
როგორც ხელოსანს ჩვევია,
ხელეჩო გარჩა ქამარში
და ხერხემალი საბრალომ
ალესილ რკინას დაჰკრა..

III.

ფრენოსანთ სამშობლო.
თქმული საპასუხოდ.

თქვენ, კლდეებო ხართ ბნელში თუ
შავკანიანი წიგნები!—
წინ გადაშლილა ხეობა
და გადაფურცვლა გელით!
წარსულთა წუთისოფელო
იქ ჩაწერილიც იქნები—
ვით „შავთელური" მდინარის
აღელვებულის ხელით..

ვერ გამართლე ოცნება,
ფრთები დაგეხსხვრა. ხეობას
დასჩემდა შენი ამბავი
და ბედისწერად ერთვის!—
რომ ყოველ ომში ამაოდ
ყოფილა გმირთა მხნეობა,
და მუდამ ვიღაც ბებერი
შიგნიდან სტეხდა ხერთვისს!..

ეხლა ეგ ციხის ბურჯები
ქარსაც ვერ მოიგერებენ!—
სჩანს, მარტოოდენ კლდეების
დასამშვენებლად აგე!
ფიქრთგასართველად შთენილი,
დიდი წარსულის მერე მე
როგორც უმცროსმა მოწაფემ
გამოვძებნე და ვაქე.

ჩვენ მიერ გაჭრილ ხეობებს
სხვა სახელები ერქმევათ.
მის ახალ მოსახლეობას
ქვის ქალაქები უგეთ!
და წყალდიდობით შექმნილი
შუქი სამშობლოს ეფრქვევა,
მტერსაც კი ჩემი ტოლები
მოიგერებენ უკეთ!

და აბა, ერთი, გიორგი,
თავი ფრენოსნად ჩათვალე,—
ცაში ხარ. თვალი მოხუცმა
ვერც მოგაწვდიოს იქნებ!
ვრცელია შენი სამშობლო,—
მიწაც სივრცეში გაცვალე,
ჩრდილოეთს გადაფრენილი
გზას ვარსკვლავებში იგნებ..

ჩემი ოთახის ფანჯარა
დილით რომ შეაზრიალო,
რომ დაარბიო ღრუბლები
ცრუ სამყოფელი სულთა!—
ხერთვისიც ნახე,—ხალისი
მას უნდა გაუზიარო—
ვინც ერთხელ მხრები გაშალა
და არწივობა სურდა!..

მითხარი მაინც, გიორგი,
მხრებს რატომ ღუნავ ღიმილით!
ვხედავ, კუთხეში თუ როგორ
გაითამაშა ლოხემ,
და ბერიკაცის წარბებიც
დათოვლილ მთაგრეხილივით
ეხლა, ამ შუაღამეში
განათებულან ვგონებ!

IV.

ქალ-ვაჟის თქმულება
ამბობს გიორგი.

ფარვანის ტბაზე მარტო ვარ.
ბადე გავშალე. თენდება:
უსწორმასწოროდ გადასჭრა
შორს ცა და მიწა დაშხამ!..
ცას მოსწყდა თეთრი ღრუბელი,
აბულის მთას არ ედება,—
ტბის, ტალღებამდე დაეშვა
და ბალახებში დაშრა!

თვალისეირი მეგონა,
სხვა არა მიფიქრია რა!—
და აბრეშუმის გუმბათი
რომ დაეფინა მინდორს,
რომ წამოფრინდა გოგონა
მკლავებ გაშლილი, ცქრიალა!—
მეც მისკენ გაუტაცნივარ
ნავს ტალღებივით იმდროს.

დილის შუქივით დაშლილი
თმები ძირს ჩამოწერილან,
გულმკერდი კალმით კი არა,—
ამოთლილია დანით!
მეუცხაურა, ვუცქერდი.
მეც მხდიდა წელმოცელილად;
მისი ცისფერი შარვალი
მისი ქალური ტანი!

ტალღების პირად ჩამოჯდა
ჩემი სახმილის მოწამე,
თვალმაქცად შემომანათა
ძლივს მომღიმარი ცქერა..
თვალს არა, მაგრამ ოცნებით
წასძინებოდათ წამწამებს
და გამაღვიძა უეცრივ
ჩემივე გულის ძგერამ!

მე იმის მოხრილ მუხლებთან
ბადე გავშალე.. იელვა!
და ყრუ ფართქალით კალმახი
დაეცა ქალის კალთას!—
გულჩათხრობილი სიცილი
ვიგრძენი გადამთიელმა
და მშურდა თევზის თამაში
დაბლა დაწოლილ ქალთან.

მაგრამ დასრულდა ზღაპარი,—
იყო და არა იყო რა!—
მე კრძალვით ველიმილები
და პირველ სიტყვას ვეძებ...
რომ: გულისძგერამ უეცრივ
ფრთებ-გაშლით ჩამოგვიქროლა
და ფრენოსანი დაეშვა
ფარავანის ველზე.

სიმღერით შეხვდენ ერთმანეთს
ციდან მოსული ქალ-ვაჟი.
ხელიხელ გადაჭდობილად
გაზვლეს მინდორი ფართო!
ქვეყნად კი მივიწყებული
გდია ზაფხულის გვალვაში
გულის ფართქალით კალმახი
და მებადური მარტო...

V.

დასასრული

ცას ქარმა გადმოუარა
და ჯავახეთის წყალმა ხევს—
მტკვარს უნდა შეურიგებლად
კასპიის ზღვამდე სდიოს!
ბრწყინვალე ერისიონით*)
ცისკარი ხიბლავთ კალმახებს
და ტალღებიდან ხტებიან,
ხარბად სუნთქავენ სიოს!..

ხან წყალში მოეჩვენებათ
ციდან ცთომილი მთოვარე!—
ქვეშ წარიტაცებთ ზვირთები
და ეცემიან ფსკერს!
მკრთალი ცქრიალი ვარსკვლავთა
კალმახის ტანი მთრთოლვარე—
ცას მივამსგავსეთ ცისფერით
და ნაპერწკლებით ნაწერს!

სდუმს ბერიკაცი, გიორგის
მეც ველარ ვესაუბრები.
ჩვენ ამ განთიადს ვეკუთვნით
წარსულთ კი ნისლი ჰფარავთ!
გვიახლოვდება სიმღერა
თივით დაბურულ ურმების,
ზღვის ღელვასავით გორებზე
გადმოდის ცხვრების ფარა...

და ალმოსავლეთს ნაბდებით
მწყემსები ჩამოეფარნენ!—
ფარა მთას გადმოეფინა
რომ: ხეობიდან უცებ:
ამორბის რუხი მანქანა,
თლმართზე ამომყეფარე
ამხანათა თვალები
და გულიც მგლურად უცემს!—

შორიდან იცნეს მწყემსებმა
ხვდებიან სახე მცინარი,—
აუჩქარებელ ჩოჩქოლით
ფარაც ჩაუარს ახლა...
მაგრამ თვალ მიუღწეველი
მაღლა ის ვიღაც ვინ არი?
რომ აფრენილა ღრუბლების
და ლეგენდების მაღლა!

ცად აღტაცებულ ფრენოსანთ
ველარც ლექსები სწვდებიან..
ხელს მოვიჩრდილებ, ვუცქიროთ—
იქნებ იქ ისევ გმირად
(სადაც არაა ბილიკი
და არც მაღალი მთებია)
ქოლგით სეირნობს გოგონა
სადმე ღრუბლების პირად...

სადაც ხერთვისელ ვაჟკაცთა
თვალების ნაკვალებია,
ვით უკანასკნელ იმედის
იმდროინდელი ცქერა!
იქ, სადაც თანამავალი
მთვარე და ვარსკვლავებია,—
მზის ალიონში მისცურავს
ფოლადი—გულის ძგერა!

1936 წ.

---

*) ერისიონი—ცის იერი მთის თავს ზემოდ. საბა. ამ სიტყვას ეხლაც ხმარობენ ჯავახეთში. ჩავიწერე მგზავრობის დროს.

პროფ. გრიგოლ წერეთლის ახალი შრომა*)

ბერძნული ტრაგედია

პირველი ტომი ამ კაპიტალური ნაშრომისა გამოვიდა ამ რამდენიმე წლის წინად. ავტორი, როგორც პირველწყაროების მცოდნე, ცნობილია არა მარტო საქართველოს და არა მარტო მთელი ჩვენი კავშირის ფარგლებში. ბერძნული ლიტერატურა ძველი პრობლემაა და მუდამ ახალიც. მოკლე წინასიტყვაობიდან ვგებულობთ, რომ უკანასკნელ ხანებში ზომაზე მეტად გამრავლდა ლიტერატურული ტექსტების შემცველი პაპირუსები, რომლებიც აღმოჩენილ იქნა ეგვიპტეში. ეს მასალა, ცხადია, გათვალისწინებული ვერ ქნებოდათ წინანდელ მკვლევარებს. ჩვენი ავტორის შრომას ეძლევა ამიტომ ახალი სიტყვის მნიშვნელობა საერთაშორისო ხაზითაც.

ლიტერატურის ისტორია მეცნიერებაა, თუმცა ლიტერატურის ისტორიების მეტი წილი ვერა დგას მეცნიერების სიმაღლეზე. მეცნიერული ისტორიისთვის არა კმარა პოლიტიკური და ეკონომიური გარემოცვის ზოგადი დახასიათება და ცერე თითოეული მწერლის ქრონოლოგიური რიგით ჩამოთვლა და გარჩევა.

დასახელებული შრომა საუცხოვო გამონაკლისია ამ მხრივ. ავტორი დგას უსათუოდ მეცნიერულ ნიადაგზე, რამდენადაც ის ითვალისწინებს და გათვლისწინებინებს განვითარების პროცესს, დინამიკას, იმ შინაგან აუცილებლობა-თანმიმდევრობას, რომლითაც ერთი მოვლენა უკავშირდება მეორეს.

შრომას არ ატყვია იმ სუბიექტივიზმის ნიშნები, რომელიც ლიტერატურის, ხელოვნების განვითარებისათვის აღიარებს წარტო „თავის შინაგან" კანონებს. არ არის აქ არც ისეთი ობიექტივიზმი, რომელსაც მექანიკურად გამოჰყავს ლიტერატურული მოვლენები გარეშე პირობებიდან. მოკლედ და საშუალო მკითხველისთვისაც გასაგებად აქვს ავტორს შესავალში შემოხაზული ამ პირობების გარემოცვა ბერძნული ტრაგედიის წარმოშობის და განვითარების ხანაში. ხაზგასმულია ისეთი ფაქტორები, როგორც საბერძნეთის განმათავისუფლებელი ომი ირანის (სპარსეთის) წინააღმდეგ, როგორც ჰეგემონიისთვის ათენისა და სპარტის ბრძოლა, რომელშიაც ათენი ადგება „გარკვეული იმპერიალისტური პოლიტიკის გზას" და „რომელიც ბოლოს და ბოლოს, სპარტასთან ხანგრძლივი ომის შედეგად ათენის სავსებით დამხობასა და გაძლურებას იწვევს".

დიდი ხვედრითი წონა აქვს მიჩენილი ობიექტური პირობების რიგში სოციალური ურთიერთობის მომენტებს, დემოკრატული მართვა-გამგეობა, რომლითაც შეიცვალა პიზისტრატეს ტირანია (510 წელს ჩვენს წელთაღ-მდე) ფართოდ უხსნიდა გზას სულიერ კულტურას, და „ყოველივე ის, რაც წინად, არისტოკრატიის ბატონობის დროს პირადი სარგებლობისა, სიამოვნებისა და გართობის ხასიათს ატარებდა, როგორც, მაგალითად, მუსიკა, გიმნასტიკა, ლიტერატურა და სხვა, — ყოველივე ეს ხალხის კუთვნილებად იქცევა"..

ჩვენ, ვინც დიალექტიკური მატერიალიზმის საფუძველზე ვდგევართ, ვერ მივიღებთ იმ აზრს, რომ სულიერი ცხოვრება იცვლება „პოლიტიკური და საზოგადოებრივი ცხოვრების პარალელურად" (7,— ხაზგასმა ჩვენია), მაგრამ ეს არ არის ცენტრალური პრობლემა დასახელებული შრომისა. მატერიალური და სულიერი კულტურის ურთიერთობა, ერთის გავლენა მეორეზე არ არის აქ აღებული გამოკვლევის მიზნად. ავტორი არ აყენებს ისტორიოგრაფიისა და სოციოლოგიის საკითხებს.

ავტორი შორსაა ყოველგვარი პრიმიტივიზმისაგან და დიდი მეცნიერული დახელოვნებით შედის იმ რთულ პროცესებში, სადაც სათავე ეძლეოდა ბერძნულ დრამატურგიას, სადაც პატარ-პატარა ნაკადულებიდან თანდათანობით გამოდიოდა ატიური ტრაგედიის ღრმა და ფართო მდინარე, სადაც კანონზომიერი თანმიმდევრობით ისახებოდნენ ამ ლიტერატურის გიგანტები—ესქილე, სოფოკლე, ევრიპიდე.

გრიგოლ წერეთელს მეტის ზედმიწევნით, ვიდრე, მაგალითად, ზელინსკის, აქვს გადმოცემული მასობრივ-ხალხური და ინდივიდუალური შემოქმედების მომენტები ტრაგედიის წარმოშობა-განვითარების პროცესში. დითირამბი, საგუნდო სიმღერები დიონისეს დღესასწაულებთან დაკავშირებით, ეკუთვნოდნენ პირველ რიგს. მეორე რიგის შემოქმედებას წარმოადგენდნენ ტრაგიკოსები პატარა სახელებიდან (არიონი, თესპიდე, პრატინა, ფრინიქე) გიგანტურ ესქილე-სოფოკლე-ევრიპიდემდე. ეს ორი რიგის მომენტი ჩვენი ავტორის გამოკვლევაში იქცევა ერთ მთლიან პროცესად, და მეტის ყურადღებით, ვიდრე აქამდის, გათვალისწინებულია ეს პროცესი ტრაგედიის კომპოზიციის საკითხებში.

კომპოზიცია თვით ამ შრომისა ისეთია, რომ მკითხველს არ მოხვდება თვალში არავითარი გაცალმხრივება. ავტორი სათითაოდ არჩევს დასახელებული სამი ტრაგიკოსის ქმნილებებს და ყოველმხრივად თითოეულ მათგანს. გარჩევა იდეოლოგიური და, ასე ვთქვათ, წმინდა ხელოვნებრივი მხატვრული მთლიანობით აქვს შეზავებული ერთი მეორესთან. ესქილის ტრაგედიების გარჩევაში ქანდაკებასავითაა ნაჩვენები რელიგიური, პოლიტიკური, ზნეობრივი იდეების მოცულობა, მათი ზეგავლენა ერთმანეთზე და ერთმანეთისაგან გამომდინარეობა.

„...ესქილეს აზრით, ადამიანთა ბედიღბალს განაგებს არა აუცილებლობა, შემთხვევა ანუ ბედისწერა, არამედ უმაღლესი სამართლიანობა, ამიტომ თუკი ადამიანი იტანჯება, უმთავრესად მისგან ჩადენილ ბოროტ საქმეთა გამო" (გვ. 112) „...იგი სწორედ ხალხის რელიგიას ემყარება" (113). „...რელიგიური ელფერი გადაჰკრავს ხოლმე ესქილეს პოლიტიკურ შეხედულებებსაც..." (114). „რელიგიურ საკითხებთან მჭიდროთაა დაკავშირებული ესქილეს ეტიკაც. ადამიანის ცხოვრებას იგი სამართლიანობაზე ამყარებს..." (115) „მისი აზრით, პოეტი უნდა იყოს როგორც საზოგადოებრივი, ისე პიროვნული ზნეობის მქადაგებელი..." (115). „თავის ტრაგედიებში ესქილე გვისახავს არაჩვეულებრივ ადამიანებს, რომლებიც ბუმბერაზ არსებებს მიემსგავსებიან. მათ გააჩნიათ ურყევი ნებისყოფა და ნაწილობრივ შესაფერისი ზნეობრივი სილამაზეც..." (116). „უბრალო და მარტივია ესქილეს ტრაგედიების მოქმედებაც, იგი პირდაპირ მიემართება საბოლოო მიზნისაკენ და ძნელად თუ გადაუხვევს..." (117). „ესქილეს ლტოლვა გრანდიოზულ ეფექტებისადმი გავლენას ახდენს მისი ტრაგედიების ფორმაზედაც"... (121). „ისე, ვით ყოველივე სხვა, დიადია ესქილეს ტრაგედიების ენაც, რაც ეგრეთწოდებული მაღალი სტილის ნიმუშს წარმოადგენს..." (122).

სანიმუშოდ მოვიყვანეთ ყველა ეს სტრიქონი, რომ გვეჩვენებია, როგორ მიჰყვება ავტორი თავის ისტორიულ-კრიტიკულ ანალიზში ბერძნულ ტრაგედიებს შინაარსიდან ფორმამდე.

ისეთივე თანმიმდევრობით და ამომწურავად აქვს მოცემული სოფოკლეს და ევრიპიდეს შემოქმედება. სოფოკლეს ლიტერატურულ მემკვიდრეობაში 130 და 123 დრამიდან ჩვენამდე დაცულა შვიდი: „ეანტი, ელექტრა, ოიდიპოს მეფე, ანტიგონე, ტრაქინელი ქალები, ფილოქტეტი და ოიდიპოს კოლონელი" (133).

ესქილისაგან განსხვავებით, სოფოკლე „თითქოს განზრახ სინამდვილეს გაურბოდა და მითოლოგიის სფეროში სუფევდა". ის „არ გვაძლევს ნიშანს მისთვის თანადროულ მოვლენათა შეფასებისათვის, მით უმეტეს არა ჰკისრულობს პოლიტიკურ მიმართულებათა დამცველობას და მქადაგებლობას... მისი ტრაგედია პრინციპის „ხელოვნება ხელოვნებისათვის" ობიექტიური განსახიერებაა..." (134).

წმინდა ხელოვნების ხაზით სოფოკლემ ცვლილებები შეიტანა. სხვათა შორის, მან

ბოლო მოუღო იმ ჩვეულებას, „რომლ
თანახმად დრამის ავტორი ფესპიდი
ესქილემდე მსახიობიც იყო" (135). მარ
ლია, განსაკუთრებულ შემთხვევებში „
თონ ასრულებდა მსახიობობას, (მაგ
ცვლილების შედეგი იყო მაინც, რომ წ
მიიშვა მსახიობთა განსაკუთრებული კლ
სი" (135).

ავტორი იძლევა სოფოკლეს დახასია
ბას ესქილთან დაპირისპირებით თუ
უკანასკნელი ეწაფებოდა მითოლოგი
წყაროებს, ეტანებოდა მითოსის განმარ
ბას (137), მოძრაობდა იდეათა სამყარო
სოფოკლე მიზნად ისახავდა ხასიათე
ასახვას, ადამიანისა და მისი სულიერი
ძრაობის გადმოცემას. ამის მიხედვით
სოფოკლეს შემოქმედებაში შეტანი
ცვლილებები ტრაგედიის შინაგან კო
ტრუქციაში. მეტი ადგილი მიეცა დ
ლოგს. ამას მოითხოვდა „ცალკე პი
ხასიათის ასახვა" (138). ეს პირები
აღებული ჰყავდა კონკრეტულ სინამდ
ლეში. ამ ცვლილებებმა გზა გამოვ
ისეთ, რომ სოფოკლე „განზრახ სინამდ
ლეს გაურბოდა", და... მისი „დრ
მთლიანად სინამდვილეს დაუახლოვდა ი
ევრიპიდესით, ვინც დრამაში, ნაცვლად ეს
ლის „ტიტანიურობისა", „ადამიანურობ
შეიტანა (139).

ამას ჰქვია, კარებიდან გაძევებული ბ
ნება ფანჯრიდან შემოგიბრუნდებაო. ჩ
ნი მეცნიერის ანალიზში ირღვევა ის შ
ბლონური დებულება, რომ „ხელოვნე
ხელოვნებისათვის" ყველგან და ყოვე
თვის ნიშნავს სინამდვილისგან მოშო
ბას. სოფოკლეს ტრაგედიებში, პირიქ
ეს იყო თავისებური მიახლოვება, ეს ი
„გმირის" „განკაცება", მისი ინდივიდ
ლური თვისებების გამოყოფა. აქ სა
ჰვაქვს ცოცხალ ადამიანებთან, რომლებ
„მომეტებულად თვით ჰქმნიან თავის ც
ვრებასა და ბედნიერებას" (208). ამ
მისი ნაბიჯი წინ ესქილეს შემდეგ, რ
ლისთვისაც მთავარია ბედი, „ზოგჯერ
რდაუვალი".

ევრიპიდისგან დარჩენილია 19 ტრა
დია. ეს გაცილებით მეტია, ვიდრე ეს
ლისა და სოფოკლეს მემკვიდრეობა, მ
რამ ესეც არ არის სრული. ევრიპიდის
პიესის სათაურს იცნობს ბერძნული ლი
რატურის ისტორია.

ევრიპიდის საუკუნეს, როგორც ჩვენ
ტორს აქვს აღნიშნული, „ახასიათებს
ფისტიკის აყვავება და სკეპტიციზმის
საწყისი" (316). ეს ფილოსოფია თავის
ვლენას ახდენდა მის შემოქმედებაზე.
მითოლოგიურ წყაროებს მიმართავდა,
რომ ესქილთან და სოფოკლესთანაც შ
რებით უფრო თავისუფალი იყო სარწ
ნოების გავლენებისგან. კრიტიკულ
უყურებდა რელიგიური შინაარსის ლე
დებს და სარგებლობდა ამ ლეგენდალ
სუჟეტებით, რომ ბოლომდე გაეტარ
თავისი კრიტიკა.

ევრიპიდე უარყოფს ესქილეს და სო
კლეს, იმავე დროს კი მათი უშუალო
გრძელებაა. ესქილემ ჩამოდგა, როგო
დავინახეთ, პირველი ნაბიჯი ღმერთ
ადამიანისა—ადამიანი თუ იტანჯება,
უმთავრესად მისივე ბრალიაო. და ვნ
აცრეთვე, რომ სოფოკლე უფრო გაბე
ლად და თანმიმდევრობით დაადგა „
დამიანების" გზას. ევრიპიდე კი მივ
იმ უკიდურეს დასკვნამდე, რომ „ად
ყველაფრის საზომიაო".

და ამ ადამიანს, „ყველაფრის საზო
არ მოეპოვება არაფერი ისეთი, რომ
„ყველაფერზე" ბატონობდეს. პირიქით
ყველაფერი ბატონობს ადამიანზე. ევრ
დეს აზრით, ეს „ყველაფერი" კი მოუ
ბელია, ცვალებადია, და ადამიანი
პოულობს მშვიდობიანობას, მყუდრო
ბედნიერებას ვერც საზოგადო, ვერც
ოად ცხოვრებაში. აქედანაა ევრიპ
უალრესი პესიმიზმი, რომელსაც გვაც
ჩვენი მკვლევარი ამონაწერებით მისი
მებიდან.

ს.—ი

(დასასრული მორიგ №-ში)

---

*) ბერძნული ლიტერატურის ისტორია ტ. მე-2. ტრაგედია.
ტფილისის დაუსწრებ. პედინსტიტუტის გამომცემლობა. ტფილისი. 1935 წ.

ილია ჭავჭავაძე

სეით დევდარიანი

I.

Что вам дано, то не влечет.

ა. პუშკინი

ს საყვედური უნდა მიიღოს თა-
თავზე ქართულმა კრიტიკამ
დინარე საუკუნის დამდეგიდან
დრომდე, როცა ჩატარებულ იქ-
სრულიად საკავშირო მწერალთა
ილობა. ამ ყრილობამ, თუ შეიძ-
ება ასე ითქვას, მოახდინა დიდი
ოდატეხა: დაიწყო ახალი ხანა ჩვე-
ძველი მემკვიდრეობის შეფასე-
ში.

ჩვენი წარსული კრიტიკისათვის
ვე აუცილებელია თვითკრიტიკა.
ითკრიტიკული გადახედვა ესაჭი-
ება ქართული კრიტიკის ისტო-
ას, განსაკუთრებით ილია ჭავჭა-
ის გარშემო — „კვალის" წერი-
ებიდან „სალიტერატურო გაზე-
ს" ლექსამდე, რომელმაც ამ რამ-
ნიმე წლის წინათ დიდი ხმაურო-
გამოიწვია ჩვენ საზოგადოებაში.
მაგრამ ილია ჭავჭავაძის ერთი
რი კარგად ამბობს:

„ვით მეტი იყო წელან ძაგება,
ისე მეტია ეხლა ეგ ქება"-ო.

არც ის ივარგებს, რომ ასე გამო-
დეს.

კრიტიკა არ არის, რა თქმა უნდა,
რაც აბსოლუტური ძალა. ის
ირჩილება დროისა და სივრცის
რობებს, ამა თუ იმ ეპოქის საჭი-
ებას.

ბელინსკი ამბობდა პუშკინზე:
თითეული ეპოქა გამოსთქვამს მის
სახებ თავის აზრს და რაც უნდა
ორი იყოს ეს აზრი, შემდეგ ეპო-
მაინც დარჩება სათქმელი ახა-
რამეო.

პუშკინსაც შეხვდა ისეთი დრო,
ოდესაც ტყვია ესროლეს და ეს
ვია დანტესის სასიკვდილო ტყვია-
უარესი იყო. მისი დაბადების
წლისთავს დღესასწაულობდნენ
99 წელს, და სარატოვის სოც.-
მოკრატიულმა ჯგუფმა გამოუშვა
ალეგალური ბროშურა: მთელი
რჟუაზია ემზადება საზეიმოდ,
ავრობაც ხელს უწყობს, ეხმარე-
... არ ზოგავენ არც დროს, არც
ულს, როცა გლეხობა მილიონო-
თ იხოცება შიმშილისაგან — ამ
ტყვის პირდაპირი მნიშვნელო-
თ... პუშკინი არასოდეს არ ყოფი-

ლა ხალხის მეგობარი, ის იყო მეფის აზნაურობისა და ბურჟუაზიის მეგობარი, მათ ეფარისევლეოდა, მათ გარყვნილ გემოვნებას ესაბურებოდა, ხალხს კი აზნაურული მედიდურობით უყურებდა.

ამგვარი ხეპრობა სჭირდებოდა იმ ეპოქას, როცა სოციალ-დემოკრატია ებრძოდა მეფის მთავრობას, ბურჟუაზიას, იმ მოწინააღმდეგე ძალებს, რომლებიც პუშკინს იყენებდნენ თავიანთ კლასობრივ იარაღად.

ეს არის ახსნა და არა გამართლება.

ჩვენი მარქსისტული კრიტიკა მე-20 საუკუნის დამდეგს ილია ჭავჭავაძეში ხედავდა მხოლოდ რეაქციის ბურჯს, ძველი ქვეყნის დასაყრდენობ წერტილს და აფასებდა ამ მწერალს ისე, როგორც სარატოვის ბროშურა—პუშკინს.

ამას ერთის შეხედვით თითქოს მოითხოვდა ის მომენტი ჩვენი საზოგადოებრივი აზრის ისტორიაში. მაგრამ ამითი ვერ გავამართლებთ სარატოვის ბროშურისებურ ხეპრობას. მარქსისტულ კრიტიკას მეტი მოეთხოვება და უნდა გაეხედა თავის დროზე „მიმდინარე მომენტის" იქით, არ უნდა გაჩერებულიყო მოვლენების აქეთა მხარეზე და ილია ჭავჭავაძეში დაენახა მეორე მხარეც—ის, რაც ობიექტურად გამოუყენებელი და მიუღებელი იყო ძველი ქვეყნისათვის. მაშინ კრიტიკა ვერ არჩევდა ერთმანეთისაგან „ხეს" და „ნაფოტს", ხე ნაფოტად ექცეოდა და ნაფოტი ხედ. ის დაავადებული იყო სარატოველი ჯგუფის სენით, იმ სენით, რომელსაც სხვა დროს და სხვა საბაბით ლენინმა „მემარცხენეობის საყმაწვილო სენი" უწოდა.

რაც ახლა ხდება პუშკინის გარშემო, ეს არის **ანტითეზა, ანტითეზური** უარყოფა სარატოვისა.

ილია ჭავჭავაძეში უფრო ძნელი იყო აქამდის ასეთი გარჩევა. სინთეტიური კრიტიკის შესაძლებლობა მოცემული გვაქვს მხოლოდ საბჭოთა ხელისუფლების დროს, როცა არაფერი არ გვაკლია თითქმის ილია ჭავჭავაძის ნაწერებიდან. ახლა უფრო ნათელია ჩვენთვის, ვიდრე ეს შეიძლებოდა ყოფილიყო ამ რამდენიმე ათეული წლის წინათ, და მისი ნაწერების დასრულებული გამოცემა კიდევ უფრო დაგვარწმუნებს, რომ ეს პოეტი-მოაზროვნე არ იდგა თავის ეპოქასთან ისე, როგორც ლანდაბალი ტანმაღალთან. ის უსწრობდა ეპოქას. გრძნობით, გაცდენით ეხათესავებოდა მე-19 საუკუნის იდეებს. მისი მსოფლმხედველობა არ ყოფილა შეზღუდული პატარა სამრეკლოთი, საქართველოს სიყვარულით ხიდი არ უტყდებოდა მსოფლიო მოქალაქობრიობის გიგანტებთან.

პუშკინს, ლერმონტოვს, კერძოდ, ის არ აფასებდა მარტო „კავკასიელი ტყვის" მინაწერით და „Спор"-ის მოტივებით. ამითი არ ეშლებოდა ხელი იმის სულიერ ნათესაობას ამ დიდ პოეტებთან, რომლებიც საბოლოო ანგარიშში ეკუთვნიან ჩაგრულ კაცობრიობას და არა მჩაგვრელ ძალებს.

ილია ჭავჭავაძე უთუოდ იყო მსოფლიო მოქალაქე — მრავალმხრივი და მრავალკუთხოვანი. ჩაგრული ერის ტკივილი, ებრაელი იქნებოდა ის, ირლანდიელი, თუ სხვა, საკუთარი ერის ტკივილად მიაჩნდა. ეროვნული თავისუფლების მის იდეალს წინ მიუძღოდა **ადამიანის** განთავისუფლების იდეალი.

მისი გამოხმაურება:

„ტვირთმძიმე და მაშვრალთ მხსნელი
დიდი დროშა დაიშალა..,
კვლავ ეწამა მოყვასთათვის
სოლცარი იგი ერი,
კვლავ დაიდგა დიდ წამების
მან გვირგვინი მშვენიერი..."

ეს გამოხმაურება არ იყო შემთხვევითი მომენტი მეოცე საუკუნის დამდეგს, როცა იწყებოდა მისი კამათი მესამე დასთან. თითქო შეუმჩნეველი დარჩა მაშინ მისივე შემდეგი სტრიქონები:

ბეკონმა, ინგლისის ფილოსოფოსმა, სთქვა, რომ პროგრესი კაცობრიობისა სხვა არა არის რა, გარდა იმისა, რომ დღიდან დღემდე განზე გადადგმულ იქნას საზღვარი შეუძლებლობისა..., რაც შეუძლებლად მიაჩნიათ ჩვენს მამაპაპათ, — დღეს შესაძლებელი გახდა მეცხრამეტე საუკუნის წყალობით... ერთი დიდი და სახელოვანი საქმე მეცხრამეტე საუკუნისა, სხვათა შორის, ის არის, რომ მაგარ საფუძველზე დააყენა და ფრთა გაშლევინა იმ კაცთმოყვარულს მოძღვრებას, რომ ყოველი ადამიანი, რა წოდებათა კიბის საფეხურზედაც გინდ იდგეს, მაინც ადამიანია და ვითარცა ადამიანი — ყველასთან თანასწორი, თანასწორად შესაწყნარებელი და გულშესატკივარი. მართალია, ამ მოძღვრების დასაწყისი დიდის ხნისაგან მოდის, მაგრამ ამ საუკუნემ ეს მოძღვრება გაზადიდა, გააძლიერა, გააფართოვა და, დაუდვა რა მეცნიერული საბუთი, ღარიბთა და უძლურთა სამწეო მოძღვრებად გადააქცია. ამ მეცხრამეტე საუკუნემ სოციალურის წყობილების იდეალად გამოსახა გაუქმება ქონებისა და შემოსავლის მეტ ნაკლებად განაწილებისა ადამიანთა შორის, გაუქმება ყოვლის კლასობრივის ბატონობისა და შეძლებისამებრ ყოვლის კლასობრივის სხვადასხვაობისა, ფეხზე წამოყენება და ხელშეწყობა გამრჯელ და მშრომელ კლასებისა წარსამატებლად. ამ გზაზე წინა საუკუნეებს ერთად იმოდენი არა უქნიათ რა, რაც ამ ერთმა მეცხრამეტე საუკუნემ ჰქნა თავის პატივის მოსახსენებლად... დღეს ღარიბსა და მდიდარს შორის, ძლიერსა და უძლურს შორის უფრო დიდი ზღვარი არის, ვიდრე ოდესმე ყოფილა და აქ არის იგი სიმწვავე იმ ტკივილისა, რომლის მორჩენაც მეცხრამეტე საუკუნემ უანდერძა აწ მომავალს საუკუნეს..." (ტ. მე-6, 5-8).

ამ სტრიქონებში მეტად მკაფიოდ არის გამოხატული რადიკალური შეხედულებანი.

მაშინ ჩვენ შეუმჩნეველი დაგვრჩა ის ისტორიული მატერიალისტური გაგების ძაფი, რომელიც მხატვრული ინტუიციით შეუგნებლად გაავლო ი. ჭავჭავაძემ ერთი საუკუნიდან მეორემდის. მაშინ ჩვენ მთელი სიმართლე გვეგულებოდა „კვალ"ში" და არც ერთი ნამცეცი სიმართლისა ილია ჭავჭავაძეში.

„შრომა აწ ქვეყნად ტყვეთა პყრობილი
მძარცველობის ქვეშ ტანჯულ-ვნებულა,
ხოლო რღვეულა მისი ბორკილი
და დასამსხვრევად გამზადებულა.
შრომისა ახსნა—ეგ არის ტვირთი
მღევამოსილის ამ საუკუნის,
კაცთა ღელვისა დიადი ზვირთი
მაგ ახსნისათვის მედგრადა იბრძვის".
(ტ. I. 125. „აჩრდილი", 1859—72 წ.)

პარიზის კომუნის მეორე დღეს სთქვა ეს ი. ჭავჭავაძემ. რუსულ ენაზე ახალი გადათარგმნილი იყო „კაპიტალის" პირველი ტომი. ვინ იცის, წაკითხული ჰქონდა პოეტს ეს წიგნი თუ არა. უფრო გვგონია, რომ მისი შემეცნების მთავარი წყარო იყო ამ შემთხვევაში გრძნობა, მხატვრული ინტუიცია. გრძნობით უფრო, ვიდრე გონებით მისწვდა ის მე-19-20 საუკუნის ისტორიულ მატერიალისტურ პრობლემას.

მკითხველს ეუცხოება. — აბა ი. ჭავჭავაძე მარქსისტი ყოფილა, შენი აზრით...

არა, რასაკვირველია. სად ეს პოეტი და სად ისტორიული მატერიალიზმი! მარქსიზმისაგან იგი შორს იყო.

წარსული არა ჰგავს აწმყოს, მაგრამ აწმყო გამოდის წარსულიდან. თითონ ი. ჭავჭავაძეს კარგად ჰქონდა შეგრძნობილი ეს დიალექტიკა ისტორიული პროცესისა. „აწმყო შობილი წარსულისაგან არის მშობელი მომავალისა".

წარსულის და აწმყოს გადაბმას თავისი გამომეტყველება ეძლევა ყოველი ქვეყნის ერის ისტორიაში, და თუ საქართველოს ავალებთ, როგორც დოსტოევსკი ამბობდა—ჩვენ ყველა გამოვედით გოგოლის „შინელი"-დანო, ისე შემდეგ თაობას შეეძლო ეთქვა — ჩვენ ყველა გამოვედით ი. ჭავჭავაძის „აჩრდილიდანო".

მივანდოთ ეს საზოგადოებრივი აზრის ისტორიას, იქნება „განიხილოს ღრმად" ჩვენი მაშინდელი კამათის „ღვინო" და, რა დასწუროს „სავსე ჯამი მთლად", ჭეშმარიტება ძირში იპოვნოს.

„აჩრდილი" უკვე დაბეჭდილი იყო იმ ცხარე კამათის დროს, როცა ი. ჭავჭავაძე და ჩვენი კრიტიკა იდგნენ ჩატეხილი ხიდის აქეთ — იქითა მხარეზე, როცა გვქონდა მასალა, მაგრამ არ შეგვწევდა ობიექტური შესაძლებლობა გაგვეგო, რომ არსებითად წარსულ - აწმყოს ხიდი არ იყო ჩატეხილი.

„აჩრდილი" — ეს ჩანასახი ძველი ქვეყნის საშოში — უარყოფდა ი. ჭავჭავაძის პირით ძველს ქვეყანას და თითონ ი. ჭავჭავაძეს, როგორც არღვევს და უარყოფს მცენარე იმ მარცვალს, რომელზედაც ის ამოდის.

⁂

ი. ჭავჭავაძემ ველარ გაუძლო ახალი ქვეყნის „გრიგალის ქროლვას". მაგრამ ამავე ახალი ქვეყნისთვის ძვირფასია მისი უარყოფითი დამოკიდებულება ემპირიულ სინამდვილესთან. ი. ჭავჭავაძე ამ უარისმყოფლობაში მთელი თავით მაღლა იდგა იმ სოციალურ, წოდებრივ-კლასობრივ ერთეულზე, რომელსაც თითონვე ეკუთვნოდა.

ჰეგელის ფილოსოფიური დებულებიდან: „ის, რაც გონივრულია — სინამდვილეა, ის, რაც სინამდვილეა გონივრულია". არ არის გამოტანილი ი. ჭავჭავაძის შემოქმედებაში ის დასკვნა, რომ, რაკი ეს სინამდვილე არსებობს, მაშასადამე, ის გონივრულია და ამ სინამდვილეს უნდა ვურიგდებოდეთო.

ჩვენ არ ვიღებთ მხედველობაში ამა თუ იმ მომენტს სინამდვილისას. ი. ჭავჭავაძეს აქვს: „... ამ დიდის ყოფით და ამბით დახვდა რუსეთის ჯარს მეფე და ერი. სასოწარკვეთილმა მეფემ და ერმა ძლივს ნუგეშითა და იმედით გაიცოცხლა გული. მეფის კარიდან დაწყებული უკანასკნელ ქოხამდე სიხარულმა გაშალა თავისი სანატრელი ფრთა, სიხარულმა ხსნისა და ნუგეშისამ" (ტ. V 234).

ასე სწერდა ასი წლის თავზე ის იმ ხანის შესახებ, როცა ქართველი ერი, განსაკუთრებით გლეხობა ხანგრძლივი აჯანყებებით შეხვდა მეფის რუსეთის შემოსვლა-ბატონობას.

მაგრამ ამისთანა სტრიქონების ნავი **„მარტო"** მიცურავს ი. ჭავჭავაძის შემოქმედების „ზღვაში". ამისთანა სტრიქონები „მიწყენილ სიცოცხლის" მდინარეა, რომელზედაც პოეტი ამბობს:

„...მაგრამ ვგრძნობ, შეხვალ დიდ ზღვას
და იქ ჩაღუპავ ჩემს ნავსა,
და მარადად შენი წყალი
წაშლის ჩემს ურგებ კვალსა..

დიდი ბედნიერებაა პოეტისათვის, რომ „კაცია ადამიანის", „გლახის ნაამბობის", „კაკო ყაჩაღის", სახრჩობელას", „ოთარაანთ ქვრივის" ზღვაში იშლება ურგები კვალი იმ პატარა ნავისა, რომელზედაც ი. ჭავჭავაძე — პუბლიცისტი ისტორიკოსი — შერიგებული სულისკვეთებით მიცურავდა ხოლმე სინამდვილის ამა თუ იმ მომენტებთან.

პუშკინიც შეჯდებოდა ხოლმე ამისთანა პატარა ნავზე. ერთხელ ბენკენდორფს მისწერა: ბედნიერი ვიქნები, თუ ჩვენი ხელმწიფე გამოიყენებს ჩემს კალამსო, და ეს კალამი კი არსებითად შეურიგებელი უარყოფა იყო ნიკოლოზ პირველის სინამდვილისა. ი. ჭავჭავაძე თავის „გლახის ნაამბობით", „კაცია ადამიანით" და სხვ. ეს არის **единоборство** (ბოდიშს მოვითხოვ, რომ ქართულად არ მადგება ეს სიტყვა ენაზე). იმ პოზიტივიზმის წინააღმდეგ, რომელიც მე-19 საუკუნის დაწყებისას ბრძანებლობდა ფეოდალურ - ბურჟუაზიული კლასების მსოფლმხედველობაში, ი. ჭავჭავაძის დამოკიდებულება მთელს იმ ქვეყნიერებასთან ისეთია, რომ მისი შემოქმედების მისამართით ჩვენ შეგვიძლია გავიმეოროთ მისივე: .

„...ვაჟკაცი იგია, ვინც მართალს
ეტყვის ქვეყანას მცდომსაო,
ვინც არ შეუდრკა მრავალსა,
ხშირად მართლისთვის მწყრომსაო
ვინც კრავს უმანკოს ეკრძალვის
და პირში უდგა ლომსაო".
(ტ. I—9

მეორე და მესამე ხარისხოვანი
მენტი იყო, რასაც ამბობდა
დროზე ჩვენი კრიტიკა. მთავა
კი არ იყო, რომ ი. ჭავჭავაძე
ტონყმობას, ყუმბარები და
ბატონყმობის გაუქმების
„გლახის ნაამბობის", „კაცია ად
ნის" ყუმბარას ჰქონდა უფრო
მიმიზნება, ეს „მართალი" ხდ
მთელ ემპირიულ სინამდვილ
თუ იმ სოციალური წესწყობი
გარეშე.

ემპირიულ სინამდვილეს ი.
ვაძე ჩაჰყვა ძირამდე, იმ ჯუ
ლამდე, სადაც ისმება საკით
კაცია თუ არა ადამიანი?. ი.
ვაძის შემოქმედებაში ჩატეხი
დი ემპირიული სინამდვილის
ბესთან", რომელსაც ცხოვრება
ხიან, სადაც კაცი გაურბის
ჰაერს და სინათლეს, სადაც
მიანს დაუკარგავს ყოველივე
სება აცთან და კაცს საერთო
რაფერი აქვს ადამიანთან.

მაგრამ ეს ჩატეხილი ხიდი
ბითია. პოეტს სწამს მისი გამ
ბა. ადამიანი იმისთვის არი
დაუვალი აბსოლუტი, რო
დგას დროის და სივრცის გარ
არ არის იმავე დროს კანტის
თი თავის თავად", მიუწდომე
შეუცნობელი. ეს უფრო ჰგავ
ლის აბსოლუტურ იდეას, რო
ემპირიულ სინამდვილეში სხვ
სახეს ღებულობს, საბოლო
უთუოდ იპოვნის თავის თავს.

ი. ჭავჭავაძეს სწამს, რომ
ეს კონკრეტული მოვლენა
იმ წოდებისა, კლასისა, სოც
პოლიტიკური წესწყობილებ
მოვა, გაინაპირებს თავს „მ
და შეუერთდება თავის პირ
ადამიანურ არსებას.

როგორ, რა გზით უნდა
ეს შეერთება, ეს სინტეზი
ადამიანის, სად არის ის
მელიც გაამთელებს ამ
ხიდს?

ი. ჭავჭავაძეს არ ეადვილე
ხი. მართლა და რა უნდა
ეკითხება ის თავის თავს.
ხვა ვრცელდება „მგზავრის
ბიდან" მთელ მის შემოქმე
სამშობლო ქვეყნიდან მთელ
ბრიობაზე. მის მხატვრულ
არა სჩანს ერთი მეთოდი,

(გაგრძელება იხ. მე-4

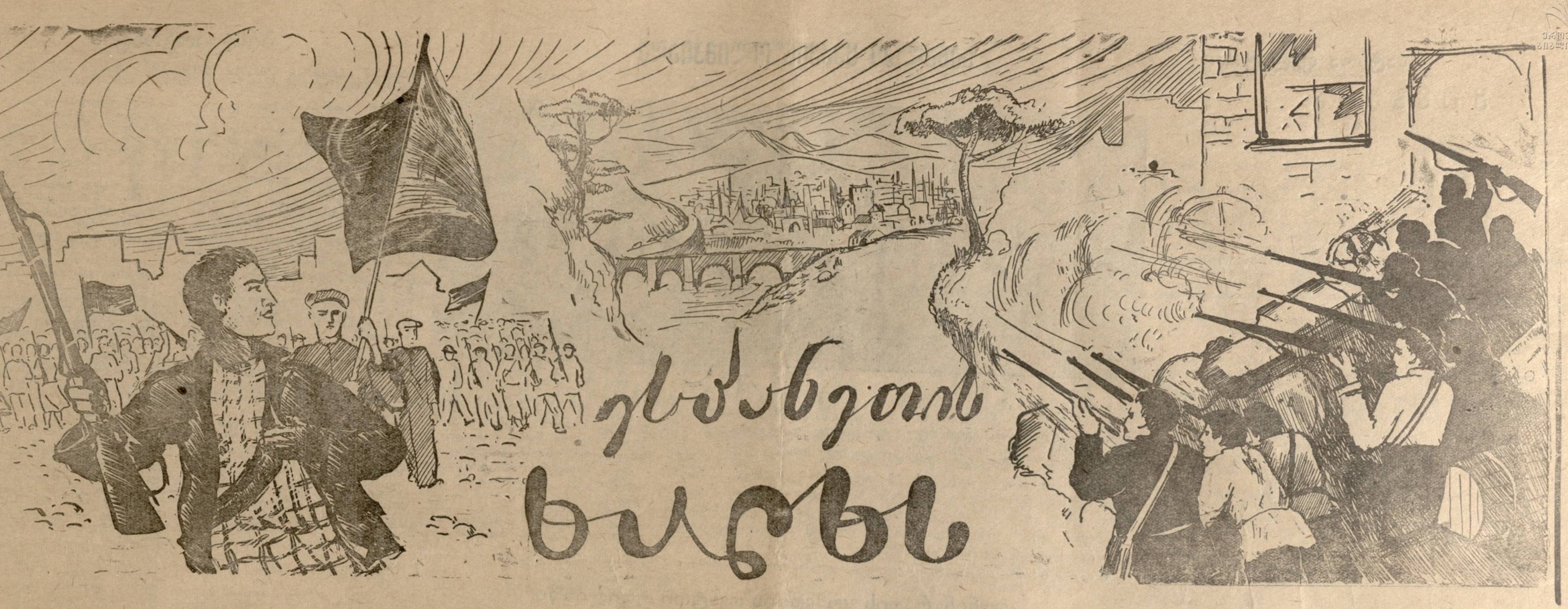

ბრძოლა ესპანეთში

უკვე სამი კვირაა, რაც ესპანეთი გამძვინვარებული სამოქალაქო ომის ასპარეზს წარმოადგენს. კანონიერი არჩევნების შედეგად შემდგარ სახალხო ფრონტის მთავრობას თავს დაესხნენ შინაგანი ფაშისტური რეაქციის მთელი მიმალული ძალები. ესენი არიან მსხვილი და ნაწილობრივ საშუალო ბურჟუაზია, მემამულეები, სოფლის კულაკობა, რეაქციური ოფიცრობა, ეკლესია და მოტყუებული ჯარისკაცები. — აჯანყებას მეთაურობს მოსყიდული ავანტიურისტი, გენერალი ფრანკო და ესპანელი გლეხების ჯალათი, სპეკულიანტი - მემამულე ხილრობლესი, რომელნიც ვერ შერიგებიან ფაშისტური დიქტატურის დამხობას და სახალხო ფრონტის წარმატებას ესპანეთში.

ამ მოღალატურ თავდასხმას იმთავითვე შეთანხმებულად მიეშველნენ ფაშისტური გერმანია და იტალია, ევროპული რეაქციის ეს ორი უდიდესი დასაყრდენი.

მაგრამ ფეხზე დადგნენ ესპანეთის მშრომელი მასები, რომელნიც, სახალხო ფრონტის დროშის ქვეშ, რევოლუციური პროლეტარიატის მეთაურობით, გმირულად უტევენ რეაქციას.

მადრიდის და ბარსელონის თავგანწირული მუშები, ასტურიის ვაჟკაცი მაღაროელები, რკინისგზელები და მშრომელები, მშრომელი ინტელიგენცია და ქალაქის წვრილბურჟუაზიული ფენები გაერთიანებული ძალით ებრძვიან ესპანეთის ხალხის საუკუნოებრივ მჩაგვრელებს — ფეოდალ-მემამულეებს, მონოპოლისტური კაპიტალის პარაზიტებს, კლერიკალურ-რეაქციურ სამღვდელოებას და კულაკებს.

რვა საუკუნეზე მეტია, რაც ესპანეთის ხალხი ებრძვის უცხო დამპყრობლებს და შემდეგ ეკლესიის, ინკვიზიციის და ფეოდალიზმის ყაშიხელებას.

პროლეტარიატის და გლეხობის შეერთებულმა იერიშმა დაამხო 1931 წლის პრიმო-დე-რივერას გახრწნილი სამხედრო-ფეოდალური დიქტატურა და გზა გაუხსნა ახალ ეპოქას ესპანეთის ცხოვრებაში.

„ფაშიზმის დამარცხება ესპანეთში, — სთქვა ამხანაგმა სტალინმა საანგარიშო მოხსენებაში მე-17 პარტიულ ყრილობაზე, — ერთხელ კიდევ მოწმობს, რომ რევოლუციური კრიზისი მწიფდება და ფაშიზმს დიდი ხნის დღე აღარ უძევს წინ“-ო.

შემდგომმა წლებმა სავსებით გაამართლა მსოფლიო მუშათა კლასის ბელადის ეს გენიალური პროგნოზი. ესპანეთის უფართოეს მასებს სავსებით გული გაუტყდათ სოციალისტურ და ანარქო-სინდიკალისტურ ბელადებზე და ესპანეთის ახალგაზრდა კომუნისტური პარტია, რომელიც 1931 წ. ჯერ კიდევ სულ მცირერიცხოვან მუშათა ჯგუფს წარმოადგენდა, ახლა გადაიქცა მძლავრ ბერკეტად, რომელსაც ეყრდნობა გაშლილი ერთიანი სახალხო ფრონტი.

ესპანეთის უფართოესი მშრომელი მასები მხურვალედ ეხმაურებიან და იარაღით ხელში იცავენ ესპანეთის კომპარტიის მიერ წამოყენებულ პროგრამას ექსპლოატატორთა ბანკირთა, მრეწველთა ექსპროპრიაციის, უმუშევრობის, შიმშილისა და სიღატაკის ლიკვიდაციის პროგრამას.

და დღეს ჩვენ მოწმენი ვართ იმისა, რომ ესპანეთის მშრომელი მასები გააფთრებული კლასობრივი ომის პროცესში საკუთარი სისხლით ანხორციელებენ თავიანთ მოთხოვნებს.

ესპანელი რევოლუციური პოეტი რაფაელ ალბერტი დიდი აგზნებით მიმართავდა მწერალთა პირველ საკავშირო ყრილობას 1934 წ. მოსკოვში:

„ჩვენ მტკიცეთ ვიცით, რომ დადგება დღე და საბჭოთა ესპანეთის საზღვრები ფართოდ გაიხსნება თქვენთვის. ესპანეთის რევოლუცია უფუოდ გაიმარჯვებს. დადგება დღე, როდესაც ჩვენ თქვენთან ერთად შემოვივლით ესპანეთის ქალაქებს და მინდვრებს, სადაც წითელი დროშა იქნება აღმართული“.

საქართველოს საბჭოთა მწერლების მხურვალე თანაგრძნობა და სალამი ესპანეთის გმირ ხალხს და მის რევოლუციურ პოეტებს და მწერლებს!

გაუმარჯოს უკვდავ სერვანტესის, ლოპე-დე-ვეგას, კალდერონის და გოიას ქვეყანას!

გიორგი ქუჩიშვილი

ჩვენი სალამი
ესპანეთის გმირულ მშრომელ
ხალხს,
ბარიკადების ალში წრთობილ
მათ ლეგიონებს,
ქვეყნის მტარვალთა შავ ბრბოებს
რომ
ატყდება მეხად
და სისხლით რომ სწერს
ისტორიის ახალ სტრიქონებს!

გადაგეხვევით კლასობრივი
ძმურ სიყვარულით,
თქვენ, ანთებულნო
თქვენი ქვეყნის თავისუფლებით;
ჩვენს ძმებს, რომლებმაც
ააფეთქეთ რისხვა ფარული
და პირსისხლიან ბარბაროსებს
მახვილით ხვდებით!

ნურც დაგლევიათ აღტაცება
და ბრძოლის ჟინი
სახალხო ფრონტის მოწინავე
წითელ რაინდებს!
მსოფლიოს მშრომელთ გულს
ალუგზნებს

თქვენი ყიჟინი,
თქვენს, ერთობის მზეს
ველარავინ ვერ დააბინდებს!

წინ!
ესპანეთის რესპუბლიკის
შრომის ჯარებო!
მუსრი ფაშისტურ ტირანიის
ველურ ურდოებს!
წინ!
სახელოვან ასტურიის
პროლეტარებო!
გასრისეთ მტერი,
გამარჯვებას მით მოიპოვებთ!

„აჩრდილი დაქრის ევროპაში“

რაფაელ ალბერტი

ძველ ოჯახებშიც აი ამ დროს ჩქარობენ ერთობ.
ფანჯრის დარაბა გადარაზონ, ჩაჰკეტონ კარი.
როს შებინდდება, აღელვებით იჩქარის მამა
შევიდეს მალე უსხივოსნო ბანკის ჯურღმულში;
მაგრამ სიკვდილი დაეუფლა ბანკსა და ბირჟას!
და გაქვავებულს შიშისაგან, თავზარდაცემულს,
მამას იმ ღამით საშინელი სიზმარი სტანჯავს;
ის ხედავს ძილში, რომ იწვება ყანები მისი,
ცეცხლმოკიდებული ჯოგებისა ესმის ბღავილი,
მისი ბეღლები და ბოსლები ბუდეა ცეცხლის!
აჰა სკივრებიც! მივარდება, იმათ სიღრმეში
ოქროს ხვავების და უთვალავ საუნჯის ნაცვლად
იპოვნის ნახშირს!... გამეცალე, შავო აჩრდილო.
გადაიკარგე, გაიფანტე! შვილო, სად ხარ?!
იქ ვილან არის? ო, გლეხები! მოდიან,კიდეც!
უკან მომდევენ და გვესვრიან. დიდოგამჩენო!
ვისია სისხლი! გლეხის ტერფით რომ ითელება?
ო, ვხედავ, ვხედავ! ეს სისხლია ჩემი ოჯახის.
წადი, გამშორდი, საშინელო ბნელო აჩრდილო!
ეს რაღა არის?! თავს ვუშველოთ, გავიქცეთ მალე!
მაგრამ სად, როგორ? არა, არა გაქცევის ნაცვლად
მალე საზღვრები განვამტკიცოთ ჩვენ კიდევ უფრო!
განა ვერ ხედავთ, რა სისწრაფით, როგორი ძალით
აღმოსავლეთით ამომტყდარი გამოჰქრის იგი?
მან, ვით გრიგალმა, გადმოლახა მშიერი ველი
და მისმა სუნთქვამ ალისფერად შეღება სივრცე.
შევბოჭოთ იგი! რომ ზახილი საზარელ ხმისა.
მუშების ყურში არ ჩავიდეს, რომ სტვენა მისი
ჩვენს ქარხნებს ასცდეს, რადგან ნამგალსა,
მსოფლიოს თავზე რომ ელვარებს დაუძლეველად,
მუშათა ხალხი ვერ შეამჩნევს, ვერ დაინახავს!
მაგრამ ამაოდ! ვართ უმწეო და უსუსურნი!
ამ მოჩვენებამ გადირბინა ოკეანეები,
გააპო ზღვები, მოიარა მთელი ქვეყანა,
შეიჭრა ყველგან! ხედავთ, იგი დააჯდა ანძას,
გადასრიალდა გემძირეში, ვიღაცას ეძებს!
ახლა ის ყურში ჩასჩურჩულებს ცეცხლფარეშს სიტყვას
და გამურვილი ცეცხლფარეში ამოდის ზევით.
უეცრად გემზე აჯანყების ჩნდება ქარცეცხლი
და მეზღვაურთა გაშმაგება უძლევი ხდება!
ღვთის გულისათვის შეაჩერეთ, შებოჭეთ იგი!
ნუ თუ არ გესმით? იგი ციხის მიადგა კარებს,
ტუსაღებს უხმობს, მოუწოდებს გარეთ გამოსვლას.
ერთი შეტევა და გატყდება კარები ციხის!
თავისუფალი ჩემი მტერი გამოვა გარეთ!
არა და არა! არასოდეს, დე, დავიღუპო,
მაგრამ ჯერ მტერსა უსიცოცხლოს შევხედო თვალით!
დიდო აჩრდილო!
ამ ქვეყანაზე ისეთებიც მეტად ბევრია,
რომ მოსვლას შენსას მოელიან აღტაცებულნი..
აღმოსავლეთით ამომტყდარი ქარიშხლებს ჰბადებ,
გვიყვები ამბავს იმ უსაზღვროდ გაშლილ ველებზე,
სადაც ზეიმობს თავისუფალ ხალხის ცხოვრება.
დიდო აჩრდილო! ეს ჩვენა ვართ შენი მსმენელნი!
მოდიხარ ჩვენთან და ღატაკის კერასთან ჯდები,
ჩვენთან საერთოს შენ ჰპოულობ საუბრისათვის,
ქარხნის პატრონთან შენ მიგვყვები, ვით მოკავშირე,
ქუჩებში ამტყდარ შებრძოლების ხარ წინამძღოლი
და ჯარისკაცთა, მეზღვაურთა მესაიდუმლე!
თვით პარლამენტშიც, სადაც მეფობს სისხლი და ოქრო,
მტრებს ემუქრები საბრძოლველად ამართულ ხელით.
ო, ჭეშმარიტად, ევროპაში დაჰქრის აჩრდილი,
დაეხეტება მოუსვენრად მთელს მსოფლიოში
და მას ჩვენ დიად ამხანაგის სახელით ვნათლავთ!

თარგმანი კოლაუ ნადირაძისა

ესპანური მწერლობის ორი ბანაკი

მ. რ—ი

დღეს, როდესაც მთელი მოწინავე კაცობრიობის ყურადღება მიპყრობილია ესპანეთის გმირული ხალხის რევოლუციური ბრძოლისადმი სისხლიანი ფაშიზმის წინააღმდეგ, სავსებით გასაგებია ის დიდი ინტერესი, რომელსაც იჩენენ ჩვენი კულტურულად გაზრდილი მასები ესპანეთის კულტურისა და მწერლობისადმი.

ესპანეთი წარმოადგენს დიადი ლიტერატურული და მხატვრული ტრადიციების ქვეყანას. საკმარისია მივუთითოთ იმ ლიტერატურულ მემკვიდრეობაზე, რომელიც გააჩნია ესპანეთს მე-17 საუკუნის ისეთი კლასიკოსების სახით, როგორიც არიან მსოფლიო მწერლობის განძის „დონ-კიხოტის“ შემქმნელი სერვანტესი და დრამატურგები **ლოპე-დე-ვეგა** და კალდერონი, რომ სავსებით ნათელი გახდეს ესპანეთის კლასიკური მწერლობის რევოლუციური მნიშვნელობა. აღსანიშნავია, რომ დღესაც კი ესპანეთის მწერლობის ფაშისტურ ბანაკში „სევდიანი რაინდის“ ავტორს ბლომად მოეპოვება დაუძინებელი მტერი. ერთმა მათგანმა ამ რამდენიმე წლის წინათ ესპანეთის ნაციონალურ საშიშროებად გამოაცხადა დონ-კიხოტის პროტესტანტული სულიკვეთების აღორძინება თანამედროვე მწერლობაში და გადმოისროლა ლოზუნგი: „გავდევნოთ“ „დონ-კიხოტი-ო“.

სერვანტესის ეპოქიდან მოყოლებული, — ამბობენ რეაქციის ეს შავბნელი მოციქულები, — ესპანელთა მსოფლმხედველობაში ნელნელა შეიპარა მოუსვენრობის, ცდუნების, დაღლის უცნაური ნიშნებიო. აბა ყური დაუგდეთ და მაჯა კარგად გაუსინჯეთ: რა არის „დონ-კიხოტი“, თუ არა დაწყებული ავადმყოფობის პირველი და უდიდესი სიმპტომი? რას წარმოადგენს სანჩოს და დონ-კიხოტის, დაცინვისა და სერიოზულობის, თვალთმაქცობისა და გმირობის, ირონიისა და პატივისცემის დაუსრულებელი წინააღმდეგობა, რომლითაც სავსეა სერვანტესის ნაწარმოები? დონ-კიხოტის კითხვამ ნერვები გაუნადგურა თანამედროვე კაცობრიობას და ამის უკანასკნელ შედეგს წარმოადგენს რუსული ბოლშევიზმიო.

ასეთი „სიბრძნის“ შესახებ ერთი ესპანელი მწერალი ამბობს, რომ უნდა გვეცოდებოდეს „დონ-კიხოტის“ უბედური ავტორი, რომელსაც მთელი სიცოცხლის განმავლობაში მოსვენებას არ აძლევდნენ კრედიტორები და მაშინდელი ესპანეთის მმართველი ხროვის აგენტები, რომლებმაც სწორად შეიცნეს მასში თავიანთი კლასობრივი მტერიო.

დონ-კიხოტი, შექსპირის ჰამლეტთან ერთად, საკაცობრიო მწერლობის უკვდავი სახეა და თანამგზავრია. სერვანტესის რომანი ტყუილად როდი იყო დიდი მარქსის ერთი უსაყვარლესი წიგნთაგანი, და მისი განდევნა საუკუნეთა მემკვიდრეობიდან ისეთივე უიმედო საქმეა, როგორც თვით ფაშიზმის ხვალინდელი დღე.

სერვანტესისადმი დამოკიდებულების მოყვანილი ფაქტიც კი საკმარისია კლასობრივი ბრძოლის იმ გავარვარებული ატმოსფერის დასახასიათებლად, რომელსაც ადგილი აქვს ესპანეთის თანამედროვე ლიტერატურულ ფრონტზე.

პრიმო-დე-რივერას დიქტატურის დამხობის შემდეგ 1931 წ. ლიტერატურულ ფრონტზე ერთი მეორეს აშკარად დაუპირდაპირდა ორი ბანაკი — ფაშისტური და სოციალ-ფაშისტური მწერლობა და ანტიფაშისტური და რევოლიუციური მწერლობა. ბრძოლამ მათ შორის უკანასკნელი ხუთი წლის განმავლობაში არა ერთი შესანიშნავი პოეტი და მწერალი წარმოშვა, რომლებმაც პირდაპირ დააყენეს საკითხი: „მოსკოვი თუ რომი?“ ე. ი., მ. გორკის სიტყვით რომ ვთქვათ, ესპანეთის რევოლიუციური მწერლები ყველა პატიოსნად მოაზროვნე მწერალს შემდეგ კითხვას უყენებენ: „ვისთან ხარ შენ, კულტურის ოსტატო, ფაშისტურ თუ პროლეტარულ დიქტატურასთან?“.

მთელი მემარჯვენე ბანაკი უკანასკნელ წელთა განმავლობაში დაულალავად გაიძახის, რომ ესპანეთში „მხატვრული ლიტერატურა“ აღარ არსებობს, რომ აღარ არის არც რომანი, არც დრამა, არც ლექსებიო. თავის უარყოფაში ბურჟუაზიული კრიტიკოსები იმ დასკვნამდეც კი მიდიან, რომ ეჭვის ქვეშ აყენებენ მთელი ერის შემოქმედებითს უნარს. ნამდვილად კი ეს არის განწირულთა ცრემლის ღვრა: ბურჟუაზიული ლიტერატურის დასასრული მათ ყოველგვარი ლიტერატურის დასასრულად ეჩვენებათ. ისინი უგულებელჰყოფენ ახალ რევოლიუციურ მწერლობას. ამას წინათ ერთი მომხსენებელი მადრიდში იმ თვალსაზრისს იცავდა, რომ უკვე დადგა ოდესღაც სახელგანთქმული ესპანური რომანის მწუხრი, რომ ძველი თაობის ახლაც მომქმედი დიდი მწერლების განზრახვები მხატვრულ შესრულებაზე მაღლა დგანან და რომ ისინი უფრო მეტის ხელოვნებით გადმოგვცემენ სიმბოლოებს, ვიდრე ცოცხალ ადამიანებსო.

მაგრამ ის უმწეობა და გახრწნა, რომელსაც ადგილი აქვს ესპანეთის მწერლობის ფაშისტურ ბანაკში, სრულიადაც არ ნიშნავს, რომ ბურჟუაზიულმა მწერლებმა ხელი აიღეს კლასობრივ ბრძოლაზე. იგემეს რა გაკოტრება მხატვრული შემოქმედების სფეროში, ესპანეთის ამ კულტურულ „ხელმძღვანელებმა“ თავიანთი კონტრრევოლიუციური მუშაობის სიმძიმე აბსტრაქტულ-იდეოლოგიურ არეში გადაიტანეს. სვამენ ისეთ საკითხებს, როგორიცაა ესპანეთის ხალხის მომავალი, მისი მსოფლმხედველობის „ნამდვილი“ დედააზრი და სხვა. ერთი სიტყვით, მეორდება თითქმის იგივე, რასაც ადგილი ჰქონდა ესპანეთში მე-19 საუკუნის დასასრულს (1898 წ.), როდესაც, ამერიკასთან უიღბლო ომის შემდეგ, ესპანეთმა დაჰკარგა როგორც თავისი კოლონიური სამფლობელოები, ისე პოლიტიკური პრესტიჟი. ამან უდიდესი გულგატეხილობა და დეკადენტური, ქვეყნის დასასრულის მოახლოვების მსგავსი გრძნობები აღუძრა მწერალთა იმ თაობას, რომელმაც თავის თავს „1898 წლის კატასტროფის თაობა“ უწოდა და რომელიც შესდგებოდა ისეთი მსოფლიო სახელის მქონე მწერლებისაგან, როგორიც არიან დღეს მემარჯვენე ბანაკში მყოფი: მიგელ დე-უნამუნო, პიო ბაროხა, ასორინი, ხასინტო ბენავენტე და სხვები. „კატასტროფის თაობა“ ესპანეთის ხალხის მომავლის საკითხის გადაჭრას ეძებდა „ნამდვილ“ ესპანეთისაკენ შემობრუნებაში, ხოლო ეს ნამდვილი ესპანეთი მას ეგულებოდა საშუალო საუკუნეების ულრან ტყეში და „წმინდა“ ნაციონალური სულის საიდუმლოებაში. თავისი გამოსვლის წლებში ამ მწერლებმა უარყოფითი განაჩენი გამოუტანეს კატასტროფის შემქმნელ მაშინდელ ხელისუფლებას, თუმცა ეს განაჩენი სხვა არაფერი იყო, გარდა პასიური ოპოზიციისა. დღეს კი თავიანთი სულიერი მოხუცების დროს ისინი სავსებით ამართლებენ იმავე წესწყობილებას, რომელიც ათასჯერ უფრო რეაქციურია, ვიდრე გამწვავებული იმპერიალისტური წინააღმდეგობების წინა ეპოქის „ნორმალური“ ბურჟუაზიული მთავრობები. და თუ ისინი წინად თავიანთ თავს „1898 წლის კატასტროფის თაობას“ უწოდებდნენ, ეხლა სრული უფლებით შეუძლიათ „1931-1396 წლების გაკოტრებულთა თაობა“ უწოდონ.

როგორც მე-19 საუკუნის დასასრულს ესპანეთის ბურჟუაზიაში დიდი გასავალი ჰქონდა „სამშობლოს გადარჩენას“ და მისი მომავლის შესახებ გოდებას, ისე ახლა ბურჟუაზია და მისი მწერლობა გაჰკივის „ბარბაროსობის მოახლოვებული საშინელების“ შესახებ. და ამ საშინელებად გულისხმობენ პროლეტარიატის დიქტატურას. თუ 1898 წლის ეპოქისათვის რეაქციის მსხვილი პოლიტიკური მოაზროვნე ხოაკიმ კოსტა ესპანეთისათვის მოითხოვდა ისეთ მმართველს, რომელიც თავის თავში შეათავსებდა ბისმარკს წმინდა ფრანცისკო ასიზელთან, ეხლანდელი ბურჟუაზიის მნათობები უფრო შორს მიდიან. მათი ბისმარკი, ფაშისტი მემამულე ხილ-რობლესი ბურჟუაზიულ-მემამულური წესწყობილების გადასარჩენად მთელი ქვეყნის სისხლის შეღებვით იმუქრება („სისხლისა ჩვენ არ გვეშინიაო“).

ესპანეთის ბურჟუაზიის შესანიშნავი მხატვარი და მოაზროვნე **მიგუელ უნამუნო** ნამდვილ რევოლუციას და წინსვლას ხედავს არა ჩვენს თანამედროვე ეპოქაში და პროლეტარიატის ძლევამოსილ მოძრაობაში, არამედ შორეულ წარსულში, როდესაც ესპანეთს მართავდნენ „მეფეები, მოგვები და სასწაულთ მომქმედები“, მე-13 საუკუნის მეფე ალფონსის მსგავსი „ტაუმატურგები“. ერთი სიტყვით, მე 20 საუკუნის სოციალიზმიდან მე-13 საუკუნის ფეოდალიზმისაკენ,— აი უნამუნოს დასკვნა. თუ სოციალ-პოლიტიკურ სფეროში უნამუნო სავსებით ხელს იღებს თანამედროვეობაზე და გარკვეულ ანტიპროლეტარულ თვალსაზრისზე სდგას, თავის მხატვრულ შემოქმედებაში იგი ასევე უარჰყოფს კოლექტიურ საწყისს და მის გამოხატულებას — მასას. მთელი მისი შემოქმედება მიმართულია იქით, რომ მკითხველი მოსწყვიტოს სინამდვილეს, ჩაუნერგოს მას სიძულვილი ამ სინამდვილისადმი, უჩვენოს ადამიანს მთელი ამაოება ყოველგვარი საზოგადოებრივი და მიწიერი წამოწყებისა მარადიულობის წინაშე. უნამუნოს ერთსულოვნად ებრძვის რევოლიუციური მწერლობა და ესპანეთის ახალგაზრდობა, რომელიც აწყობს მის წინააღმდეგ საპროტესტო გამოსვლებს სალამანკის უნივერსიტეტში, ამ „მცირე რომში“, სადაც უნამუნო რექტორია. ესპანეთის რევოლიუციის ალმოკიდებულ ცაზე უნამუნო გამოიყურება როგორც საშუალო საუკუნეების შავი ფიგურა.

თუ უნამუნო და სხვა ძველი მწერლები არაპირდაპირ და სხვადასხვა სიმბოლოებისა და ისტორიული პარალელების საეჭვო მოშველიებით უნერგავენ მკითხველს ცხოვრებისა და ბრძოლისადმი სიძულვილს, მწერლობის აშკარად ფაშისტურ სექტორში ყველა საკითხი, რომელიც კი დაკავშირებულია ესპანეთის რევოლუციასთან, დიდი ხნის გადაჭრილად ითვლება. ესპანეთის ფაშიზმი, რომელსაც კომუნისტურმა პრესამ მოხდენილად „ნაჯახისა და სახრჩობელას“ ფაშიზმი უწოდა, ამ მხრივ ღირსეული მოძმეა გერმანული ფაშიზმისა. ასე, მაგალითად, ერნესტო კაბალიეროს, მებრძოლი ფაშიზმის იდეის ამ ერთგულ მსახურს, არასაკმარისად მიაჩნია რევოლიციურ მწერლობასთან კულტურული საშუალებით ბრძოლა და კამათი. იგი ქადაგობს, რომ საჭიროა ლიტერატურული დღევანდელობის და წარსულის ცეცხლითა და მახვილით განადგურებაო.

მაგრამ რეაქციური მწერლობის ამ მომაკვდავ ფრონტს მძლავრად უპირისპირდება ახალი ესპანეთის აღორძინებული მწერლობის რევოლუციური ნაკადი, რომელიც დღითი-დღე იზრდება და რომელიც უმთავრესად თავს იყრის რევოლუციურ მწერალთა და ხელოვანთა ასოციაციის მთავარ ორგანოში — **„ოქტუბრე“-ში.** მუშების, გლეხების, რევოლუციური სტუდენტობის მრავალათასიანი აუდიტორია ხარბად იჭერს ახალი ესპანეთის მწერლებისა და პოეტების ყოველ ახალ სიტყვას და, ამას გარდა, „ოქტუბრეს“ საშუალებით ეცნობა მსოფლიოში ყველაზე მოწინავე საბჭოთა მწერლობის ნიმუშებსაც.

უდიდესმა რევოლუციურმა პოეტმა **რაფაელ ალბერტიმ** დასწერა რამდენიმე პოემა ესტრამადურის გლეხების აჯანყებაზე. მთელს ესპანეთში გლეხებმა ზეპირად იციან ამ პოემიდან ამოღებული სასიმღერო ადგილები. მკის გათავების შემდეგ გლეხები „ოქტუბრეთი“ ხელში კამათობენ ალბერტის პოეზიის შესახებ და მათ საუბარში ხშირად ისმის სიტყვები: **მოსკოვი, კრემლი, ლენინი, სტალინი...**

ალბერტმავე დასწერა „ესპანელი პოეტის დღიური რუსეთში ყოფნის დროს“ ამ დღიურში ალბერტი წითელი მოედნის და ლენინის მავზოლეის შესახებ ამბობს:

„აი მე ვდგევარ წითელ მოედანზე... ჩემს ახლო დგანან ირმის ტყავებში შეფუთული ესკიმოსები. მათთან ახლოს გლეხები ბეწვის ქუდებში, შემდეგ აღმოსავლეთის მკვიდრნი— ტაჯიკები, უზბეკები, ქართველები, მუშები და მუშა ქალები, წითელარმიელები ბავშვებით ხელში, მოხუცი ქალები... ყველას პირზე აწერია ერთი და იგივე მაგიური სიტყვა — „ლენინი, ლენინი“. და მეც გულით ვგრძნობ და მესმის წითელი მოედნის მთელი სიდიადე. ბოლოს მეც მოვედი აქ და ვდგავარ... იქ კი ზევით, მავზოლეის შესასვლელზე, ოქროთი გამოქანდაკებულია სულ ხუთი ასო — ეს უბრალო, მაგრამ რა სახელი... ლენინი, ლენინი. და მაგონდება პოეტი-ქალის სიტყვები იმის შესახებ, რომ ხალხს ხუთი დღე არ სძინებია იმის გამო, რომ მან დაიძინა. დიახ, ეს არის ის ლენინი, რომელთანაც მისი სიკვდილის შემდეგაც კი ზღაპრული სიშორიდან მოდიან განთავისუფლებული ხალხები, რათა ნახონ იგი და შეჰფიცონ მას. უკიდურეს ჩრდილოეთში, შუა აზიაში, კავკასიის მთებში, თურქმენები, ოსები, ყალმუხები მღერიან მასზე, შეიძლება ახლაც. აი აქ, ადამიანთა იმ გაუთავებელ რიგში დგას რომელიმე უცნობი ხაფიზი, რომელიც მშვენიერ სიმღერებში ადიდებს ლენინის სახელს აღმოსავლეთის პირველ კოლმეურნეობებში და თვალუწვდენელ გზებსა და ბილიკებში“

რომანისტი **რამონ სენდერი** — ესპანეთის რევოლიუციური მწერლობის მშვენება ამბობს, რომ საბჭოთა კავშირი არის მოწინავე კაცობრიობის მიერ სამუდამოდ აღებული და გამაგრებული წინა რიგის სანგარი. ჩვენს წიგნებში, ჩვენს წერილებში, პოლიტიკურ და პროფკავშირულ დისკუსიებში და ქუჩის ბრძოლაში საბჭოთა კავშირის არსებობა დაუშრეტელ სიდინჯეს და რწმენას გვაძლევსო.

უმოკლეს ისტორიულ ვადაში ესპანეთში შეიქმნა მხატვრულად მაღალხარისხოვანი და იდეურად სრულფასოვანი რევოლუციური მწერლობა, რომელმაც დაიპყრო ესპანეთის მშრომელთა სიმპატია და სიყვარული. ესპანეთის პროლეტარული მწერლობის ჩამოყალიბებისა და აღორძინების საქმეში დიდი როლი ითამაშა საბჭოთა კავშირის მწერლობამ, ჩვენმა ძლევამოსილმა სოციალისტურმა ქვეყანამ, ჩვენი უდიდესი მასწავლებლებისა და ბელადების — **ლენინის და სტალინის** ინტერნაციონალურმა რევოლიუციურმა მოძღვრებამ.

ეჭვი არ არის, რომ, თუ პროლეტარული დიქტატურისათვის ბრძოლის ეპოქაში ესპანეთის მშრომელებმა შექმნეს მძლავრი რევოლიუციური მწერლობის ფრონტი, მომავალ საბჭოთა ესპანეთში პროლეტარულ კულტურას არაჩვეულებრივი გაფურჩქვნა მოელის, ისე, როგორც ამას ვხედავთ ჩვენი დიდი და სამშობლოს და ხალხთა კულტურის აღორძინების მაგალითებზე.

ესპანეთის ერთი მწერლის თქმით, მწერლობა ესპანეთში ნიშნავდა ტირილს. დღევანდელ ესპანეთში კი მწერლობა ნიშნავს ბრძოლას და გამარჯვების სიხარულს.

და როდესაც ესპანეთის ხალხი, მუშათა კლასისა და მისი ავანგარდის—კომუნისტური პარტიის დროშის ქვეშ გაიმარჯვებს თავის მტრებზე, ფაშისტურ ჯალათებზე, — ეს მოგვცემს ესპანეთის მწერლობისა და კულტურის ახალ აყვავებას სოციალიზმის ცხოველმყოფელი მზის სხივების ქვეშ.

ამ ნამდვილი გათენების მოლოდინში დგას დღეს კაცობრიობის წინაშე ესპანეთის მშრომელი მასები და მათი პირმშო — რევოლიუციური მწერლობა.

„ლიტ. საქართველო“

პატარა ფელეტონი

ყუმბარა

ბელეტრისტ გაბრიელ შუქურაშვილს ერთოდ თავაწეული სიარული უყვარდა. მას დიდი ხანია შეჩვეულნი იყვნენ. მაგრამ ახლა ისე ზედმეტად აწეული დადიოდა, რომ უნებურად ყველას ყურადღებას იქცევდა.

— გაბრიელ, ხომ კარგად ბრძანდები?— რიდებით ჰკითხა ნაცნობმა.—ისე დადიხარ, თითქო აფრენას აპირებდე...

— დიაღაც ვაპირებ!—პასუხი გაიმეტა გაბრიელმა.—ისე ავფრინდე, სტრატოსფეროს დაბლა დამრჩეს!

— პილოტობას აპირებ თუ?—გაოცდა ნაცნობი.

— პილოტობას კი არა, რომანს ვამთავრებ... ისეთი იქნება, რომ ყუმბარასავით გასკდება. აქედან უნდა დაიწყოს ქართული რომანის ისტორია.

⁂

საზოგადოებაში, მწერალთა წრეში, ქუჩაში, თეატრში ყველგან ლაპარაკობდნენ გაბრიელის ახალ რომანზე.

— იშვიათი რაღაც ყოფილა!—ისმოდა ლაპარაკი.—ყუმბარასავით გასკდება თურმე!

ამ „გასკდომის" აუცილებლობა ყველაზე მეტად ავტორს სჯეროდა, რასაკვირველია.

— თუ კაცი ვარ, სამუდამოდ ჩავაჩუმებ ჩემს მტრებს,—ამბობდა თავმომწონედ.—რაღას იტყვიან მაშინ, როცა ჩემი რომანი დაიბეჭდება? რა იყო აქამდე ქართული პროზა? ვიღაც ჭია-ღუები დაძვრებოდნენ და სვრიდნენ ქაღალდს. ეს იყო და ეს... ისტორიაც მე ვარ და მოვალეც!

⁂

რომანის დამთავრებას ყველაზე მოუთმენლად ცოლი უცდიდა.

— გაბრიელ, გასკდება ვითომ?—ეკითხებოდა იგი.

— ნამდვილად, შენ ნუ მომიკვდები!—ამედებდა ქმარი.—პირდაპირ ყუმბარასავით. ჩემს მტრებს თვალებს დავუბნელებ!

— ეგ ხომ ეგრე იქნება, მაგრამ სხვა? სხვა არაფერი?

— როგორ თუ არაფერი? ხოტბით საესე ფელეტონები, პატივისცემა, სახელი. დება..

— მეტი არაფერი?—წყენა დაემჩნია ცოლს.—შენ რომ ერთხელ საკუთარ ავტომობილს დამპირდი?!

— ავტოც... ერთი კი არა, ორი-სამი: ოთახიდან ოთახში ქვევითად არ გავიაროთ. თუ გინდა ჰაეროპლანიც, ცხენიც, ორიც... სახელმწიფო ვალდებულია ანაზღაუროს თავისი მშვენება და სიამაყე!

— ჰო და, მალე დაამთავრე, შე მამაცხონებულო!—აჩქარებდა ცოლი.—გასკდეს ბარემ!

⁂

მწერალთა შორის მოწყენილად დადიოდა გაბრიელი.

— რა დაგემართა, გაბრიელ? გაწუხებს რამე?—ჰკითხა მეგობარმა.

— გული მტკივა, ამ მწერლებს რომ ვუყურებ—ოხრავდა გაბრიელი.—მეცოდებიან... რაღა უნდა ქნან იმის შემდეგ, როცა რომანს დავასრულებ? კალამს ხელი უნდა უშვან, სხვა გზა არ ექნებათ. ვიღა წაიკითხავს ჩემი ნაწარმოების შემდეგ მათ ნაცოდვილარს?! ჭეშმარიტად მეცოდებიან, მაგრამ ამის გამო ხომ ვერ დავთმობ სამშობლო ლიტერატურის უმაღლეს მწვერვალზე აყვანის საქმეს?! ასეთი ბედი მხვდა და რა ჩემი ბრალია!!

⁂

ასე იყო თუ ისე, გაბრიელმა დაამთავრა თავისი ახალი რომანი და ერთ დღეს საჯარო კითხვაც დანიშნა.

— ა? გასკდება ვითომ?—ეკითხებოდნენ ერთმანეთს რომანით დაინტერესებულნი.—ავტორს თუ დავუჯერებთ, რაღაც არაჩვეულებრივი დაუწერია...

დაიწყო კითხვა.

პირველ ნაწილს კატასტროფა არ გამოუწვევია. არც არაფერი გამსკდარა, არც არავის თვალი დავსებია.

მეორე ნაწილის კითხვის დროს მსმენელნი მადიანად ამთქნარებდნენ.

მესამეში ელოდნენ გასკდომას, მაგრამ ვიღაცის ხვრინის მეტი არაფერი ხმა არ გაუგონიათ.

მეოთხე ნაწილის კითხვის დროს მხოლოდ სამი მსმენელი შერჩა ავტორს

— მალე გათავდება?—იკითხა ერთმა.

რაცხა ვერ სკდება, გაბრიელ, შენი რომანი!—თითქო უსაყვედურა მეორემ.—ფისტონია დასველებული!

— თუნდ მუგუზალი დაადო, მაინც არ გავარდება!—წაილუღლუღა მესამემ.

⁂

რომანი არ გამსკდარა

თუ რაიმე გასკდა, ეს ისევ ავტორის გული. იმედად შერჩა მხოლოდ ის რწმენა, რომ იგი მთელი თავით მაღლა სდგას თანამედროვეობაზე და მხოლოდ მომავალში მიხვდებიან მის გენიას და საკადრისს მიუზღავენ.

— ახლა არც მკითხველი ვარგა, არც მწერალი, არც კრიტიკოსი,—ამბობს ყველგან გაბრიელი,—განა ასე არ აწვალეს საწყალი რუსთაველიც? ეხ, რა ვქნათ, რა ვქნათ, ჩემო შოთა!

ამ არაკის მორალი თითონ შენ სთქვი, ამხანაგო მკითხველო! **დაშნა.**

მარჯანიშვილის თეატრი ახალი სეზონის წინ

მომავალ სეზონისათვის მზადებას მარჯანიშვილის სახელობის თეატრი 1 სექტემბერს შეუდგება. თეატრს განზრახული აქვს მომავალ სეზონში ახლად დადგას ერთი კლასიკური და ერთი თანამედროვე საბჭოთა ავტორის პიესა.

კოლექტივი განაგრძობს მუშაობას მ. მჭედლიშვილის პიესაზე— „ოიანა უიანა"-ზე, რომლის მზადებაც გასული სეზონის დამლევს დაიწყო.

სეზონის დასაწყისში თეატრი გვიჩვენებს თეატრთან არსებული სტუდიის მუშაობას. სტუდიის მსმენელთა ძალებით წარმოდგენილი იქნება მოლიერის „ძალად ექიმი" რეჟისორ უშიტაშვილის დადგმით.

თეატრი ემზადება სამი დიდმნიშვნელოვანი თარიღის აღსანიშნავად.

შოთა რუსთაველის იუბილესათვის თეატრს განზრახული აქვს დადგას კოტე მესხის „შოთა რუსთაველი" ოლო პუშკინის დღეებში დადგამს პუშკინის სამ პიესას.

მიმდინარე სეზონში სრულდება კოტე მარჯანიშვილის საქართველოში დაბრუნების 15 წლისთავი და მარჯანიშვილის სახელობის თეატრის 10 წლისთავი.

ამ თარიღებისათვის თეატრი უკვე კარგა ხანია ემზადება. თეატრთან არსებული მუზეუმი ამზადებს გამოფენას მარჯანიშვილის შემოქმედების შესახებ. ამ მიზნით აგროვებს ფოტო-სურათებს, მაკეტებს და სხვა მასალას მარჯანიშვილის დადგმებიდან. გამოცემული იქნება მონოგრაფია მარჯანიშვილზე. მონოგრაფიის დაწერა დავალებული აქვს ამხ. ალ. ღუდუჩავას. მონოგრაფია გამოვა ქართულ და რუსულ ენებზე.

თეატრის ხელმძღვანელობას განზრახული აქვს აღადგინოს კოტე მარჯანიშვილის პირველი წლის დადგმები: მოლიერის „გააზნაურებული მდაბიო", ოპერეტა „მასკოტა" „ცხვრის წყარო" და სხვ.

სახალხო ცეკვის ოლიმპიადა

სურათზე: (მარცხნიდან) ა. თოიძე— ლეკური. ოსიაურელი კომკავშირლები ვ. ტეტუნაშვილი და პ. ჩერქეზიშვილი— კინტოური. ქ. ხარაძე და ი. აბაშიძე (ზესტაფონიდან)—ლეკური.

5 და 6 აგვისტოს ტფილისის სახელმწიფო ოპერაში ჩატარებულ იქნა ხალხური ცეკვის რესპუბლიკური ოლიმპიადა, რომელზედაც წარმოდგენილი იყო ხალხური პლასტიკური შემოქმედების მაღალი ნიმუშები.

ხორუმის ანსამბლების შესახებ ჟიური განსაკუთრებით აღნიშნავს ოსტატობის მაღალ დონეს, ცეკვის შესრულების ნამდვილ ხალხურობას და ანსამბლების შეხმატკბილებას და ორგანიზებულობას.

საუკეთესო ცეკვისთვის პერსონალურად დაჯილდოვებულ იქნა 57 კაცი, ქალი და ბავშვი. ლეკურის წყვილად ცეკვაში პირველი ჯილდო მიეცათ ლილი გვარამაძეს და ჩიხლაძეს, შურა თოიძესა და ნონიევს.

ჯგუფური ცეკვებისათვის დააჯილდოვეს სვანეთის, აფხაზეთის, ხულოს, ბათუმის, ქედის, მახარაძის და სახელმწიფო ოპერის ანსამბლები.

ჟიური შუამდგომლობს, რომ ასეთი ოლიმპიადები ყოველწლიურად გაიმართოს.

ლენინგრადის კომედიის თეატრი ტფილისში

ივლისის შუა რიცხვებიდან ტფილისში მიმდინარეობს ლენინგრადის კომედიის თეატრის გასტროლები. მისი რეპერტუარი შეიცავს სკრიბის ცნობილ პიესებს „ჭიქა წყალს". „დიდების კიბეს".

სკრიბის კომედიის გადმოტანა საბჭოთა სცენაზე საინტერესოა არა მარტო მისი დრამატურგიულ-ტექნიკური ღირსებებით, არამედ პიესის შინაარსის სოციალური გახსნითაც. ამ პიესის დადგმის დროს საბჭოთა რეჟისორის ამოცანაა: გამართოს პიესა იდეოლოგიურად და ამავე დროს აღადგინოს ბურჟუაზიული ყოფის სოციალური სიმართლე. სკრიბი, როგორც მწერალი, ასახავს რა ბურჟუაზიული ყოფის სურათებს, თავისი კლასის, თავისი მაყურებლის იდეოლოგიური ზეგავლენის ქვეშ იმყოფება და თავისი მსოფლმხედველობით შეუღლებულია მასთან. მას არა აქვს თავისი კლასის მძაფრი მამხილებელი სატირა.

ლენინგრადის კომედიის თეატრი პიესას „ჭიქა წყალს" გვაწვდის ისე, რომ იგი სწორედ ბურჟუაზიული კლასის მამხილებელ სატირას წარმოადგენს, მძაფრ და მკვეთრ სატირას, რომელშიაც გამათრახებულია ბურჟუაზიული პარლამენტარული დემოკრატია. ეს არის სცენაზე ხაზგასმული, რაც თეატრის მიღწევად უნდა ჩაითვალოს.

ეს გამარჯვება მოპოვებულია უდავოდ ე. გრანოვსკაიას და ე. უიხარევას უნიჭიერესი აქტიორული შესრულებით. სწორედ ისინი ამხელენ მკვეთრად და ხორცშესხმულად ბურჟუაზიული პარლამენტარიზმის ხუხულას. ე. გრანოვსკაიას დედოფალ ანას განსახიერებით აქტიორული შემოქმედების მწვერვალზე დგას. გრანოვსკაია ისე ნიჭიერად ჰქმნის მხატვრულ-სცენიურ სახეს, რომ მაყურებელში ღრმა კვალს სტოვებს მის მიერ განსახიერებული „უჭკუო" დედოფალი. მისი დიალოგი, შეკითხვისა და განცვიფრების გამომსახველი ნიუანსები, მეტყველების სიმკვეთრე, სიტყვის დაუფლება და სცენიური ყურადღება აქტიორული ოსტატობის არაჩვეულებრივი ნიმუშია.

სულ სხვა სახეს იძლევა ე. უიხარევა. რამდენადაც გულუბრყვილოა დედოფალი, იმდენად საზრიანი და გაქნილია ბალმორი (უიხარევა), მაგრამ ორივე ახალგაზრდა ოფიცრის სიყვარულით თანაბარ კომიკურ მდგომარეობაში ვარდება. უიხარევა ხატავს ქედმაღალი ბანოვანის გარეგან პორტრეტს და სხვა სცენიურ სახეებთან ურთიერთობაში ზომიერი მოქმედებით ხსნის „პოლიტიკოსი" ქალბატონის მთელ შინაგან ბუნებას. უაღრესად კოლორიტულ-სცენიური სახე, მეტყველების მიმზიდველი ფერები, ტემბრის მხატვრული სრულყოფა და საერთოდ სცენიური სახის მთლიანი მხატვრული სიმართლე—აი რას ვხედავთ მეტად ნიჭიერი მსახიობის მოქმედებაში.

უსამართლობა იქნებოდა არ აღგვენიშნა მსახიობი ივანოვიც, რომელმაც განასახიერა თავდაჭერილი, მტკიცე ნებისყოფის ჟურნალისტი-პარლამენტარი, ბურჟუაზიული ოპოზიციის მეთაური. მსახიობმა ხელი შეუწყო ანსამბლის მთლიან მხატვრულ სრულყოფას. იგივე ითქმის გამყიდველი ქალის შემსრულებელ სუხარევსკაიაზე.

„დიდების კიბეშიც" არაჩვეულებრივია გრანოვსკაია. ამ პიესაში გრაფის მეუღლე —ცეზარინა სულ სხვა ხასიათისაა, ვიდრე დედოფალი „ჭიქა წყლიდან". გრანოვსკაია უაღრესად მხატვრულად ხსნის „დაკვირვებული" ქალბატონის სახეს, რომელმაც იცის, თუ როგორი უნდა გაიბას ინტრიგების ქსელი. მაგრამ შესანიშნავი ინტრიგების მოწყობის შედეგად იქმნება წარმტაცი კომიკური მდგომარეობა: ეს „დაკვირვებული", „ჭკვიანი" ქალბატონი ობიექტურად სულელურ ტიკინად გამოდის სხვის, ბედნიერებისა და დიდებისათვის.

აქვე უნდა აღვნიშნო მსახიობი ქალი ტ. ჩოპოი. უდავოდ გულწრფელი და უშუალოა მისი აგატა „დიდების კიბეში" და მადლენ ვერდიე „ჩემ დანიშნულში".

საერთოდ ამ მსახიობების შესრულებაში ვგრძნობთ თუ რას ნიშნავს და რამდენად აუცილებელია საკუთარი თავის დაუფლება სცენაზე.

ნახეთ ეს მსახიობები და დარწმუნდებით, რომ მხოლოდ ცოდნით გამდიდრებული ნიჭი იძლევა აქტიორული შემოქმედების შედევრებს.

ვ. ჩ- ია

მწერალთა დასასვენებელი სახლი

დამთავრდა დ. ყიფიანის სახელობის მწერალთა სახლის შეკეთება ქვიშხეთში თექვსმეტი ახლად შეკეთებული ნათელი ოთახი, მოწყობილი ყველა საჭირო ნივთით და ავეჯით, გარშემორტყმული მწვანე შუშაბანდით, შესანიშნავ პირობებს ჰქმნის მწერალთა დასასვენებლად. გაფართოებული და აღდგენილი ბაღი თავისი ფანჩატურებით და ყვავილნარით საუცხოვო სანახაობას წარმოადგენს.

ასეთი კულტურული დასასვენებელი სახლის შექმნა მწერლებისათვის შესაძლებელი გახდა მხოლოდ საბჭოთა ხელისუფლების დროს.

ორმოცდაათამდე მწერალი და მათი ოჯახის წევრები ისვენებენ ამჟამად ქვიშხეთის სახლში. ისინი უზრუნველყოფილნი არიან არა მარტო ბინით, სინათლით, წყლით, არამედ საუცხოო სადილებითაც და სანოვაგითაც.

ლიტფონდის მორიგ ამოცანას შეადგენს ილია ჭავჭავაძის სახლის აღდგენა საგურამოში.

ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ლიტფონდი ამ საქმესაც ისევე წარმატებით დააბოლოებს, როგორც დაამთავრა მწერალთა პირველი დასასვენებელი სახლის საფუძვლიანი შეკეთება

ქ. ა.

საგურამოს ილიასეულ სახლის გარშემო

9 აგვისტოს, საგურამოში გაემგზავრა სპეციალური კომისია ილია ჭავჭავაძის სახლისა და მამულის დასათვალიერებლად.

კომისიაში შედიან: მთავრობის თავმჯდომარე ამხ. ვ. ა. მგალობლიშვილი, მიწსახკომი ამხ. შ. ს. მამიკაშვილი და მწერალთა კავშირის თავმჯდომარე ამხ. ა. ს. თათარიშვილი.

კომისიას დავალებული აქვს გამოარკვიოს და გადასწყვიტოს მწერალთა კავშირზე ილია ჭავჭავაძისეული სახლის გადაცემის საკითხი.

კომისიამ საგურამოში დაჰყო რამდენიმე საათი და დაწვრილებით გამოარკვია სახლისა და მამულის გადაცემის პირობები და ვადები.

ბიბლიოგრაფია

რაფიელ ერისთავი. ლექსები, ტომი 1-ლი, შალვა რადიანის რედაქციით, წინასიტყვაობით და შენიშვნებით, სახელგამი, 1931 წელი.

რაფიელ ერისთავმა მდიდარი და მრავალფეროვანი ლიტერატურული მემკვიდრეობა დაგვიტოვა. თავისი სიცოცხლის გრძელ მანძილზე (გარდაიცვალა 77 წლის მოხუცი) მისი მხატვრული გემოვნება და შემოქმედებითი მოტივები ბევრნაირად იცვლებოდა. რაფიელ ერისთავი [illegible] უკვე გადასული იყო, სამწერლო ასპარეზზე რომ გამოვიდა. მიუხედავად ამისა, დასაწყისში მის შემოქმედებაში მაინც ძველთაგან მემკვიდრეობით მიღებული სატრფიალო მოტივები სჭარბობდა. ყანწი, ღვინო, ქალები—რაფიელ ერისთავის ლიტერატურული მოღვაწეობის პირველი პერიოდის ძირითადი მოტივები,—ალ. ჭავჭავაძისა და გრიგოლ ორბელიანის შემდეგ მკითხველს ახალს ვერაფერს მისცემდა. მხატვრული ხარისხის მხრითაც ამ ტიპის ლექსები შედარებით დაბალ დონეზე დგანან და შორეულად თუ გვაგონებენ „სამშობლო ხევსურისა", სოფლური და საბავშვო ლექსების მომავალ მძლავრ ოსტატს!

რაფიელის პოეტური ინდივიდუალობა მხოლოდ შემდეგ პერიოდში ამოჩნდა, როცა პოეტის შემოქმედება სოფლურ ცხოვრებას დაუახლოვდა. რაფიელ ერისთავის პოპულარობა და დიდი პოეტის სახელი სწორედ ამ ლექსებმა მოუპოვეს. ხალხურ, გასაგები ენით დაწერილ, დარბაისლურ ლექსს შესანიშნავი ლიტერატურული სიფაქიზით დაცულ სტილს რაფიელის პოეზია ჩვენი კლასიკური მემკვიდრეობის მწვერვალებზე აჰყავს. სოფლის პეიზაჟები, გლეხის გაჭირვება, მისი დარდები და შრომის პროცესები არც ერთ ჩვენ კლასიკოსს არ მიუყვანია ისეთ ვირტუოზობამდე, სადამდისაც რაფიელ ერისთავმა მიიყვანა. აქ ჰპოვა რაფიელ ერისთავმა თავისი ნამდვილი მოწოდება.

რაფიელ ერისთავი კარგად ხედავდა გლეხის გაჭირვებასაც და მის ექსპლოატატორებსაც. მამასახლისი, მღვდელი, მევახშე, მეურნეობის ტექნიკური უსუსურობა და უმწეობა ბუნების სტიქიონთა წინაშე,—ყველაფერი ეს ცხადლივ ისახებოდა პოეტის თვალში, მაგრამ ხსნას კი ვერსად ხედავდა. გლეხის ბედი თითქოს გაყინულიყო მარადიულ ტანჯვაში და პოეტიც თავის დანიშნულებას მხოლოდ იმაში ხედავდა, რომ თავის შემოქმედებაში ეს თითქოს უპერსპექტივო ცხოვრება აესახა. რაფიელის დიდი პოეტური ექსპრესიით და რეალისტური ოსტატობით დაწერილ ლექსებში რომელთაგან ზოგიერთები ლიტერატურულ შედევრებს წარმოადგენენ (მაგ. „ალზევანს წასვლა", „თინიას მამითადი", „ღამის მეხრე", „სესიას ფიქრები" და სხვა), აღარა სჩანს ილია ჭავჭავაძის „კაკოს" პროტესტანტული სულისკვეთება და ბრძოლის ხალისი. პოეტი ხედავს გლეხების ტანჯვას, მაგრამ სახსნელად ვერავითარი წამალი ვერ გამოუძებნია, გარდა შემდეგი ნუგეშისა.

„ღმერთი დიდია, ღარიბო,
გული ნუ შეგიშინდება"

ეს სიტყვები შემთხვევით და პოეტური გატაცებით არ არის წამოძახილი. მოთმინება, მორჩილება, ღვთის ნუგეში,—აი რას უქადაგებს საზარელი ექსპლოატაციის მსხვერპლს თავისი შემოქმედების გრძელ მანძილზე პოეტი, რომელიც თავისი საკუთარი თავის წინააღმდეგ ვეღარ წავიდა და ვეღარ უღალატა იმ სოციალურ სამყაროს, რომლისაგანაც იგი წარმოიშვა. მხოლოდ ერთხელ შეფიქრიანდა რაფიელის გლეხი („ბერუას ჩაფიქრება"):

„ე, როგორ არი, ვერ მივხდი,
როგორი განაჩენია?
მიწა სხვისია, ვქირაობ,
შრომა კი მარტო ჩემია".

ვინ იცის, ეგებ ბერუას ჩაფიქრება თვით პოეტის ჩაფიქრებაც იყო? იქნებ პოეტმაც იგრძნო სიმწვავე იმ ძირითადი უკუღმართობისა, რომელიც გლეხის ექსპლოატაციისა და ტანჯვის სათავედ უნდა ჩაითვალოს კერძო საკუთრება მიწაზე? მაგრამ ეს პატარა ლექსი და თვით მისი შეკითხვითი კილოც რაფიელ ერისთავის პოეზიის საერთო კოლორიტს ფერს ვერ უცვლის.

რაფიელ ერისთავმა საკმაო წვლილი მიუზღვო პატრიოტულ თემებსაც, მაგრამ იგი აქაც პასიურია, უპერსპექტივო. რაფიელ ერისთავის პატრიოტიკა მოკლებულია იდეალის იმ კონკრეტულობას, რომელიც ესოდენ დამახასიათებელია ილიასთვის და აკაკისთვის. ცნობილი ლექსი, „სამშობლო ხევსურისა", რომელიც თავის ექსპრესითა და ლიტერატურულ-მხატვრული ხარისხით უდიდეს ნაწარმოებად უნდა ჩაითვალოს, არსებითად მასში ჩაქსოვილი სულიერი განცდებით აპოლოგიაა კარჩაკეტილობისა; უმოძრაობისა. რაფიელს ხევსურის სამშობლო მხოლოდ თავისი სტატიკური გაყინულ სახით ევლინება. დღეს, როდესაც წერაქვა და დინამიტმა ხევსურეთის „სალი კლდეები" ააფეთქა და „თოვლიან-ყინულიან" გზაზე ავტომობილმა დაიგუგუნა, ხევსურის კარჩაკეტილობისა და კულტურული განკერძოების აპოლოგია მკითხველში ძველებურ გამოხმაურებას ვეღარა ჰპოვებს და ეს შესანიშნავი ლექსი, როგორც სოფლურ მოტივებზე დაწერილი, მოთმინების მორალით გაჟღენთილი თხზულება, დარჩება მხოლოდ როგორც კარგი, იშვიათი ოსტატობის ლიტერატურული ნიმუში.

ჩარეცენზიო წიგნს დართული აქვს ამხ. შ. რადიანის კრიტიკული ნარკვევი და ბიოგრაფიული ცნობები პოეტის ცხოვრების შესახებ. ნარკვევში დაკვირვებითა და მახვილი კრიტიკული ალღოთია მოცემული ეპოქის სოციალური ბუნება და პოეტის შემოქმედების განვითარების მთავარი ხაზები. რაფიელ ერისთავის თხზულებათა გამოცემა სახელგამს განზრახული აქვს 5 ტომად.

ა. ჯ.

ახალი წიგნები

პლ. იოსელიანის „გიორგი მე-13"

სტამბას გადაეცა პლატონ იოსელიანის მონოგრაფია „გიორგი მე-13" აკაკი გაწერელიას რედაქციითა და შენიშვნებით.

წიგნი უხვად იქნება ილუსტრირებული გიორგი მეცამეტის დროინდელი საქართველოს სურათებით.

რ. გვეტაძის „ლაშაურის საღამოები".

აგვისტოს დამლევს გამომცემლობა „ფედერაცია" ბაზარზე გამოუშვებს აგრეთვე რაჟდენ გვეტაძის „ლაშაურის საღამოებს". წიგნი 360 გვერდს შეიცავს და ღირს 5 მან. 50 კაპ.

ალი არსენიშვილის თავაშვებული საქციელის შესახებ

საქ. საბჭოთა მწერლების კავშირის სამდივნომ განიხილა საკითხი მწერალთა კავშირის წევრის—ალი არსენიშვილის თავაშვებული საქციელის შესახებ. რომელიც იმაში გამოიხატა, რომ მწერალთა სასახლეში მან უშვერი ლანძღვა - გინებით შეურაცხყოფა მიაყენა მწერალთა ორგანიზაციის პასუხისმგებელ მუშაკებს.

საბჭოთა მწერლისთვის ეს ყოვლად შეუფერებელი საქციელი ალი არსენიშვილის მხრით პირველი არ არის. სამდივნოს მიერ იგი არა ერთხელ ყოფილა გაფრთხილებული ასეთი დებოშებისთვის.

სამდივნომ დაადგინა გამოეცხადოს ალი არსენიშვილს სასტიკი საყვედური და მიეცეს მას უკანასკნელი გაფრთხილება, რომ საბჭოთა მწერლისთვის სახელის გამტეხი ასეთი მოქმედების განმეორებისას იგი გარიცხული იქნება მწერალთა ორგანიზაციიდან.

ილია ჭავჭავაძე

(გაგრძელება)

აპირი გზა. აქ ჩვენ გვხვდება დი... გადახვევ-გადმოხვევა, წინააღმდეგობები, კონფლიქტები. ხან ისეთი იმედო დაქანება, რომ

„ეგრეთცა კაცი ძლიერი ქრება,
რა ეწვევა მას სიკვდილი მტერი,
მშვენიერ არსის მაგიერ გვრჩება
ერთი მუჭა-ღა გამხმარი მტვერი..."

და ხან ისეთი იმედიანი ილმასვლა, ომ

„ნუ თუ შენს თავსა მტვრითა
შექმნილს ხედავ კვლავ მტვრადა
და შენ სიცოცხლეს, ამ უკვდავ ნიჭს
მტვრის თანამგზავრად.

პუშკინი მსუბუქი დაცინვით ამობდა:

«Блажен кто с молоду был молод».

ი. ჭავჭავაძე — მძიმე განცდით:

„ვაი იმას, ვინც ჭაბუკობას ჭაბუკ არის"

და თითქო ამ სიტყვებით იგი რიგდება მჩატე რეალიზმის ფილოსოფიურ მიმართულებას, თითქოს ვსებით ილებს იმ მიმდინარე სინამდვილეს, რომელიც თავდება „ერთი მუჭა-ღა გამხმარი მტვრით", თითქო სწუხს, ამიტომ, რომ არ შეძლია იცხოვროს დროების მიყოლით, წუთის შესაფერისად.

მაგრამ, როგორც პუშკინის შემოქმედებაში, არც იმისაში მთავარი კილო არ არის:

«Дар напрасный, дар случайный,
изнь, зачем ты мне дана».

მეტს ვიტყვით, ამ კილოზე არასდეს არ გადასულა მისი ჩანგი. „ერთი მუჭა ღა მტვრის" სინამდვილეში ი. ჭავჭავაძეს სწამდა უკვდავი სიცოცხლის სინამდვილე, და აქედან ძლევდა სათავე მოუწყენლობის, წინსვლის უზომო რწმენას:

„ჩემო კარგო ქვეყანავ, რისთვის
მოგიწყენია,
აწმყო თუ არა გწყალობს, მომავალი
ჩვენია".

ამ დიდი რწმენის სიწმინდით ი. ჭავჭავაძე იგერიებს იმ „ცოდლთ ფიქრთა ზედმოსევასა", რომელიც აუცილებელი იყო მაშინდელ ემპირიულ სინამდვილეში. პოეტის სულის კვეთებაა

გამიქრა ბედის ჩემი ვარსკვლავი
კვლავ დამიობლდა ობოლი ნავი..."

და მისი შემოქმედებითი ნებისყოფა-აქტივიზმი ისეთი ზღვაა, რომელშიაც კვალდაუტოვებლად იკარგება ამ სულისკვეთების „პატარა ნავი".

ამ ნებისყოფის, ამ აქტივიზმის მასაზრდოებელი და მამოძრავებელი ძალაა—„ღვთის ნაპერწკალი", „უკვდავი სული", „სიტყვა დიდის სწავლისა, სიყვარულისა და სიმართლისა". ი. ჭავჭავაძეს შველის ეს მემკვიდრეობა იდეალისტური ფილოსოფიისა, რომელსაც ის მწყურვალედ ეწაფებოდა თავის შემოქმედებაში. მაგრამ ეს იდეალისტური ფილოსოფია დიდი ნაბიჯის გადადგმაა წინ იმ ვულგარულ მატერიალიზმთან, ემპირიზმთან, პოზიტივიზმთან შედარებით, როცა ადამიანს ეძლევა ლუარსაბ თათქარიძისებური სახე, როცა კაცი-ადამიანი იფლობა და ხავსს იკიდებს გაჩერებულ „მყრალ გუბეში".

ეს იდეალისტური ფილოსოფია ი. ჭავჭავაძისთვის თერგია.

„ნეტავი შენ, თერგო! იმითი ხარ კარგი, რომ მოუსვენარი ხარ. აბა პატარა ხანს დადეგ, თუ მყრალ გუბედ არ გარდაიქცე და ეგ შენი საშიშარი ხმაურობა ბაყაყების ყიყინზედ არ შეგეცვალოს" (ტ. II, 19).

ი. ჭავჭავაძის შემოქმედება იმითია კარგი, რომ მოუსვენარია. ამით უნათესავდება ის ახალ ეპოქას, რომელიც არსად არ აჩერებს „მყრალ გუბეებს". როგორც ძველ ქრისტიანებს ჯვარი გამოესახათ ერთს ბრძოლაში და „ამით გაიმარჯვებთო". ისე ევლინება თერგის მოუსვენრობა ჩვენ პოეტს და ასულდგმულებს ბრძოლის ენერგიით. „მომეცით მე ნათელი და მოუსვენარი დღე თავის ტანჯვითა, წვალებითა, ბრძოლითა და ვაგლახითა"-ო.

ამ მოუსვენარ ბრძოლას თან ახლავს უკან დახევის წუთები.

„დაბნელდა სული, გარშემოც ბნელა,
სიცივე მკვიდრობს ეხლა ჩემ
გულში..."

„გაზაფხულია, მე კი ვდგევარ ვით
უფოთლოდ ხე"...

ეს მარტოობის გრძნობა ჩვეულებრივად ეძებს მოსვენებას, მაგრამ ი. ჭავჭავაძეში ეს იქცევა იმავე მოუსვენრობის მომენტად.

„მითხარით რისთვის ჩემს თავთანა მსურს
უფრო და უფრო დავრჩე ხშირ ხშირად,
რისთვის ვღალატობ კრებას მხიარულს,
მის შორის ვლაღობ ძვირად და
ძვირად.
მითხარით, რისთვის მე ვეძებ გულით
განმარტოებულს უხმო მაღნარსა?
და გრძნობით ტკბილად მინაზებული
ვეტრფი და ვეტრფი სულ ერთს
ვარსკვლავსა".

ეს ის მარტოობაა, რომელსაც პლატონიდან დაწყებული მთელი იდეალისტური ფილოსოფია აღიარებდა ერთადერთ გზად ერთადერთ სინამდვილისკენ — უკვდავ სულისკენ, ღვთის ნაპერწკლისკენ, „სულ ერთს ვარსკვლავისკენ".

ეს ის მარტოობაა, რომლითაც პოეტი გაურბის ემპირიულ მატერიალიზმს, ამ უთუოდ რეაქციულ მოვლენას, და თავშესაფარს ეძებს დინამიურ, მოძრავ იდეალიზმში, ამ უთუოდ იმდროინდელ პროგრესიულ მსოფლმხედველობაში.

იდეალისტური ფილოსოფიის სიო ხვდება და გულს უძგერებს ი. ჭავჭავაძეს მოუსვენარი ბრძოლისთვის. ამ ფილოსოფიამ ჰეგელის სისტემაში ქვეყნიური განვითარების მთავარ ძალად აღიარა მოძრაობა, და ეს იყო გადატრიალება, წინწაწევა ყველა წინანდელი მატერიალისტურ-იდეალისტური სისტემის შემდეგ.

„მოძრაობა და მხოლოდ მოძრაობაა, ჩემო თერგო. ქვეყნის ღონისა და სიცოცხლის მიმცემიო" (ტ. II, 19). ეს აღიარა ი. ჭავჭავაძემ კატეგორიულ იმპერატივად და ამითი გადალახა ის ქაოტიურობა, გზის გაუგნებლობა, რომელიც თან მისდევს მის მხატვრულ მოუსვენრობას.

გზის გაუგნებლობას ი. ჭავჭავაძე მიჰყავს ხანდახან უკიდურეს ინდივიდუალიზმისკენ, ხან კი რაღაც ზეკლასიურ ძმობა-თანასწორობის იდეოლოგიასთან. გადამწყვეტია მისთვის თავისუფლება.

„... იქ ყველაფერი გვიადვილდება,
სადაც ჩვენვე ვართ ჩვენი ბატონი..."

„ორჩიდა? არჩევანზედ ამ ღორღიან კლდეთ ვიჯობდი... ჩვენი თავი ჩვენადვე გვეყუდნეს"-ო.

უბირი გლეხისა და კულტურისაგან ხელშეუხებელი მოხევის პირიდან ი. ჭავჭავაძეს გამოაქვს თავისი დროის ის სიმართლე, რომ უმჯობესია თავისუფლება გაჭირვებაში, ვიდრე ბედნიერება „ოქროს გალიაში". ინდივიდუალიზმი, რომელიც პუშკინის პოეზიაში თან ახლავს კულტურისა და ბუნებრიობის ბრძოლას, ვერ სცილდება ტრაგიკულ გამოსავალს. ტრაგიკულად თავდება ევგენი ონეგინის შეხვედრა ტატიანასთან, ალეკოსი ზემფირასთან. ი. ჭავჭავაძე კი თავიდან იცილებს ამისთანა ტრაგიკულ გამოსავალს. აქაც მის მისაშველებლად მოდის იგივე იდეალისტური ფილოსოფია, ის სინამდვილე,

„სადაც ველი ნაზი და მტკბარი,
სად სიყვარული ისე ცხად არი..."

კულტურისაგან ხელშეუხებელი ბუნება იძლევა ი. ჭავჭავაძისთვის იმ წმინდა სიყვარულის წყაროს, რომელმაც უნდა აამაღლოს ადამიანი და გამოიყვანოს იგი უსარგებლო თუ უნაყოფო მარტოობიდან. ის არ ეტანება ბუნებას, როგორც ჟან-ჟაკ რუსო. უყვარს ბუნება, გატაცებულია მისი სილამაზით, მაგრამ ეს სილამაზე მას არა სწამს, როგორც კანტის „ნივთი თავის თავად".

„აყვავებულა მდელო,
აყვავებულა მთები..
მამულო საყვარელო,
შენ როსღა აყვავდები?

თუ „მამულისთვის" მიუღწეველია ის აყვავება, რომელიც მუდამ თან ახლავს ბუნებას, მაშინ მიუღებელია ბუნება თავის თავად. „მაღალიაო. რად მინდა მისი სიმაღლე, თუ მე იმას ვერ ავწვდები და ის მე ვერ ჩამომწვდება?".. (ტ. II, 19).

★

ი. ჭავჭავაძე ეტანება მეტ სიმაღლეს, უფრო აუწდომელს და ჩამოუწვდომელს. ეს არის მცნება „ქრისტე ღმერთისა" და „წმინდა სიყვარული", რომელსაც ის გვასწავლის. მაგრამ ამ ქრისტეანულ იდეალიზმშიაც გული არ უსვენებს, პირიქით, მონასტრულ, ასკეტურ კარჩაკეტილობისკენ აქვს მიმიზნებული თავისი პოეზიის სასიკვდილო ტყვია („განდეგილი").

ეს სიმაღლე, ეს წმინდა სიყვარული ქრისტეს მცნებისა ი. ჭავჭავაძეს თავისებურად აქვს ჩამოწეული და მისაწვდომი. ეს ღვთიური ნაპერწკალი, მისი რწმენით, ყველა ადამიანის გულშია. თითქო იგივეა, რაც ტოლსტოის «Царство божье внутри вас есть». და მაინც სულ სხვაა. ი. ჭავჭავაძე ანარქიულ-ინდივიდუალისტურად არ სჭრის ამ პრობლემას. ადამიანი, ამ ღვთაებრივი ცეცხლით ანთებული, უნდა ემსახურებოდეს ადამიანს, საერთო წინსვლას. უამისოდ ადამიანი არაფერია.

„ყველას გავუძლებ, როგორც კლდე
ქვისა,
ბედთანა ბრძოლა ვით მეშინება?!
ხოლო ჩემ თავის არაფრობისა
არ ძალმიძს, ძმანო, ვერ რით
გაძლება!"

ამ არაფრობას, ამ ნაძრახ სიცოცხლეს ილია ჭავჭავაძეს ურჩევნია სახელოვანი სიკვდილი. ერიდეთ არაფრობას, — ასეთია კატეგორიული იმპერატივი, რომლითაც ი. ჭავჭავაძე მიმართავს თანამედროვეობას და შთამომავლობას.

ქრისტიანული რწმენაც ერთ-ერთი საშუალებაა იმ შემეცნების თეორიაში, რომელსაც აღიარებს მწერალი, რომლითაც ადამიანი „ყოველს ჩვენგანს" ხელს უნდა აწვდიდეს მეგობრობისას, უარყოფდეს „მოძმეთ შორის სულის სიმდაბლეს, შხამსა მტრობისას".

ამ რწმენის „წმინდა მადლით" ი. ჭავჭავაძე ეურჩება „ჭკუის ცივ თათბირს", ჰეგემონიას, ჭკუას მიმართავს:

„ნუ მეუბნები, რომ იგი იყო
უგუნურება და ცდომილება,
ოღონდ კვლავ მომე: ის ცდომა
მიჯობს,
ვიდრე უცდომი გამოცდილება".

უნაყოფო, გამოუსადეგარი შეუცდომლობა — ეს მწიგნობრული ჭკუის ნაყოფი —ი. ჭავჭავაძეს არაფრად არ ულირს. უჯობს „ცდომა" ცოცხალ საქმეში, „კაცთ სიკეთის" სამსახურში ამისკენ ჰყავს მოწოდებული კაცი-ადამიანი.

ის ეურჩება ემპირიული სინამდვილის ჭკუას, მაგრამ სულაც არ უარყოფს გონებას, როგორც შემეცნების ერთერთ წყაროს. გონება უნდა იყოს მხოლოდ „მცნების ნათლით ზე აღზიდულ-ამაღლებული". ი. ჭავჭავაძე ებრძვის „დემონს ურწმუნოებისას". ლოცულობს, რომ ცხების ნათელი „ცით" ევლინებოდეს მის გულს.

ი. ჭავჭავაძემ უსათუოდ დასძლია მე-19 საუკუნის ფილოსოფიისა ორი მიმდინარეობა — მარტო ხედვასმენაზე, მარტო გარეგან გრძნობებზე დაყრდნობილი ემპირიულ-ვულგარული მატერიალიზმის მონათესავე სენსუალიზმი და ის მშრალი რაციონალიზმი, რომელიც აღიარებდა გონების დამოუკიდებლობას, მთავარმართებლობას.

ი. ჭავჭავაძემ იცნო მეცნიერების მიღწევები, იცნო პროგრესი, სავსებით მიიღო ამ მხრივ მე-19 საუკუნის მემკვიდრეობა (ტ. VI, 5-8) და უარჰყო ჟან-ჟაკ რუსოს, პუშკინის, ლ. ტოლსტოის ცალმხრივი მიდრეკილება ბუნებისაკენ. მაგრამ ის გამოექომაგა სარწმუნოებასაც. გაბრიელ ეპისკოპოზის დასაფლავებაზე ჩაატარა შეთანხმების შეთავსების ცდა, შეეცადა გაემთელებია ის ჩატეხილი ხიდი, რომლითაც მე-19 საუკუნემ დააშორა ერთმანეთს მეცნიერება და სარწმუნოება. მისი მოუსვენარი გულისთვის ნათელი შეიქნებოდა ამნაირი ცდის მიუღწევლობა, რომ ის არ მოსწყვეტოდა ცხოვრების გზას. თავისა დროზე კი

„...შავისა ღრუბლისა სისქეს
ვერ გაატანა თვალმა უძლურმა".

ჩვენ ვიტყვით მაინც, რომ მისი თვალი ძლიერი იყო და ხედავდა, რომ უგულოდ არაფერი არ გაკეთდება და მწიგნობრული მეცნიერება ვერაფერს ვერ მოგვცემს, თუ თან არ ახლავს რწმენა, თუ მას

„...არ აცისკროვნებს
სული საქმით მეტყველი".

თუ ანტონ კათალიკოსის ამ მემკვიდრეობას გამოვაცლით „ქრისტე ღმერთს", „ზეცას", მაშინ დაგვრჩება შემეცნების თეორიის სამკუთხედი — გონება, რწმენა და გრძნობა და ამ სამკუთხედს უთუოდ მიეცემა თავისი ადგილი აწინდელი იდეოლოგიური ძიების ლაბორატორიაში.

ი. ჭავჭავაძის მსოფლმხედველობა ძლიერია, როგორც აღვნიშნეთ, ნებისყოფით, აქტივიზმით, არ უჩერდება „შეუძლებლობის საზღვარს". გავლილი აქვს ფილოსოფიური გზა კანტიდან ჰეგელამდე და ჰეგელის შემდეგ იმდენად არის წინწაწეული, რომ არ ეთქმის ის საყვედური, რომელიც აქვს მარქს ფეიერბახის შესახებ: ფილოსოფოსები სხვადასხვანაირად ცდილობდნენ ქვეყნიერების ახსნას, მაგრამ საქმე იმაშია, რომ გარდაქმნილ, შეცვლილ იქნას ქვეყნიერებაო.

ი. ჭავჭავაძე არ ათვალიერებდა მხოლოდ აბსოლუტურ კატეგორიებს, და საერთო თვალიერებისა ფილოსოფია არ ეკარებოდა მის გულს. მისი შემეცნებითი ძიების ობიექტი იყო „საზოგადო ცხოვრების დენა" („აჩრდილი").

ი. ჭავჭავაძე ცალი გვერდით მაინც „ეყუდნება" მოძრავ მატერიალისტურ მსოფლმხედველობას, როცა ამბობს: „არა, მყინვარი არ მიყვარს, მით უფრო, რომ მიუკარებლად მაღალია. ქვეყნის ბედნიერების ქვაკუთხედი კი ყოველთვის ძირიდამ დადებულა, ყოველი შენობა ძირიდამ ამაღლებულა, მაღლიდამ კი შენობა არსად არ დაწყებულაო" („მგზავრის წერილები").

ი. ჭავჭავაძე იდგა იდეალისტური და მატერიალისტური ფილოსოფიის შესაერთებელ ხიდზე. მაგრამ ამ ხიდის თეორია ვერ გაუძლებდა „ძირიდამ" აშენებლობის პრაქტიკას, რომელსაც ის თითონვე შენატრობდა. აქეთ ინაპირებდა გზას მგრძნობიარე და მოაზროვნე პოეტი თავისი მსოფლმხედველობის წინააღმდეგობებიდან, ჩატეხილ ხიდებიდან. ამ მიმართულებით ეძლეოდა „ერთს ფიქრს" მისი „გულისთქმა ყველა", და ჩვენ არ ვიცით, ექნებოდა თუ არა მიღწევები ამ მონისტური მსოფლმხედველობის ძიებაში.

ბელინსკი ამბობდა პუშკინზე — ბევრი შემოქმედებითი საიდუმლოება წაიღო თავის საფლავშიო...

(პირველი წერილის დასასრული)

პ.-მ. რედაქტორი აკ. თათარიშვილი
პ.-მგ. მდივანი ნიკოლოზ ჩაჩავა

ს. თოდრიას სახელობის სტამბა „კომუნისტი" კამო. ქ. № 68

მთავლიტის რწმუნებული ბ—7204.